Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Газета 1918 йил 21 июндан чиқа бошлаган

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети ва Министрлар Советининг органи

№ 109 (20. 077) • 1988 йил 12 май • пайшанба • Баҳоси 3 тийин.

XIX БУТУНИТТИФОҚ ПАРТИЯ КОНФЕРЕНЦИЯСИ ШАРАФИГА

ДЕМОКРАТИЯЛАШ ОРҚАЛИ — СОЦИАЛИЗМНИНГ ЯНГИ ҚИЁФАСИ САРИ

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИДА УЧРАШУВ

Илгари хабар берилганидек, 7 май куни КПСС Марказий Комитетида оммавий ахборот воситалари, идеология муассасалари ва ижодий союзлар раҳбарлари билан учрашув бўлди. Қуйида ана шу учрашув тўғрисидаги ҳисобот эълон қилинмоқда.

М. С. Горбачев. Бугунги учрашувни бўлажак XIX партия конференциясига бағишлашни истар эдик. Биз жамият ва партия шу анжуманга тайёргарлик жараёнига киришганини кўриб турибмиз. Шу боисдан ҳам йўналишларни белгилаб олишимиз керак.

Матбуот ҳозирнинг ўзидаёқ тегишли рубрикалар очди: аслида партия доирасидагина эмас, балки умумхалқ миқёсида мунозаралар авж олдириб юборилди. Оммавий ахборот воситалари ҳозирнинг ўзидаёқ бу борада бир мунча тажриба тўплади, деб ўйлайман, турли саволлар ҳам пайдо бўлди. Шунинг учун ҳам таклиф киритмоқчиман: сиз, ўртоқлар, ўз фикр-мулоҳазаларингизни айтиб, масалаларни ўртага қўйсангиз, шундан кейин мен сўзласам. Агар эътироз бўлмаса, шу тахлитда ишласак.

Биринчи бўлиб «Советский Союз» журналининг бош редактори **Н. М. Грибачев** сўзга чиқди.

Барча совет кишилари партия конференциясидан ниҳоятда умидвор бўлиб турибдилар, деди у. Аммо, назаримда, ҳозир коммунистлар орасида бир мунча пассивлик сезилиб турибди. Уларнинг бир қисми эшик қайси томонга очилар экан, деб кутишмоқда.

Ҳозир тарих дарёларида сузиш расм бўлиб қолди. Мен ҳам шундай қилмоқчиман. Партия революцияни тайёрлади, партия В. И. Ленин раҳбарлигида революцияни амалга оширди, партия революцияни давом эттириши керак. Партия сафларининг бирлиги бўлмаса ва ҳар бир коммунист ўзининг жиддий масъулиятини ҳис этмаса, бунга эришиб бўлмайди, азиз ўртоқлар, бунга сира эришиб бўлмайди. В. И. Ленин партиянинг бирлиги тўғрисидаги масалани бир неча бор ўртага қўйган эди. Партия конференциясида ҳам бу масала бирон-бир тарзда муқаррар ўртага қўйилади, деб ўйлайман.

Энди мен ўзимиз вакиллари бўлган матбуот ҳақида бир-икки оғиз гапирмоқчи эдим. Матбуотнинг роли, жумладан, партия конференциясини тайёрлашдаги роли жуда каттадир. Журналистика соҳамизда камкўстлик йўқми, ҳозир шуни билиш, айниқса, муҳимдир. Биз ҳамиша ҳам ишга масъулият билан ёндашяпмизми?

Нотиқ шу фикрни давом эттириб, тарихий фактларни принципиаллик, ҳалоллик, партиявий позициялардан туриб кўриб чиқиш зарурлиги тўғрисида, мазкур фактларни жўнлаштиришга, ниҳоятда ўткир муаммоларга асоссиз ёндашувларга йўл қўймаслик ҳақида гапирди. Бундай ёндашувлар эса ҳозирча журналистикамизда тез-тез учраб турибди.

Бутун журналистикамиз ниҳоятда ҳақгўй бўлиши, аниқ, текширилган фактларга таяниши ниҳоятда муҳимдир, деб таъкидлади нотиқ. Шундай ҳам бўладики, баъзан кичикроқ фактга менсимай қаралади, бу ҳол иккинчи бор такрорланади, бора-бора эса қайта қуриш тўғрисидаги материалларга ишонч сусаяди.

Шахсан мен, бу ўринда ҳеч қандай маъмурий чораларга хожат йўқ, деб ҳисоблайман. Одамлар хотиржам ишлайверсин. Бошқа нарса муҳимроқдир. Биринчидан, журналистикадаги тарбиявий иш муҳимроқдир. Бу ишни чуқурлаштириш, кучайтириш лозим бўлади. Иккинчидан, ҳар бир мақолага партиявий позициялардан туриб баҳо бериш, ҳамиша партия сафларининг бирлиги ҳақида ғамхўрлик қилиш ва ўйлаш, ўзини-ўзи қаттиқроқ тергаб туриш лозим. Ана ўшанда ишдаги нуқсонлар камроқ бўлади.

Бўлажак партия конференциясида биз қайта қуриш деб атаётган ишимизнинг натижалари ҳақида, албатта, гапирилади, деди «Наш современник» журналининг бош редактори **С. В. Викулов.** Барча оммавий ахборот воситаларига ўқувчилардан келаётган хатлар ҳозир шундан далолат бериб турибдики, халқ ана шу саволга жавоб қидирмоқда ва қайта қуришнинг натижаларини аниқ-равшан ҳис этишини истайди.

Мазкур натижаларга жўнгина, фақат турмуш нуқтаи назаридан баҳо бериш мумкин эмас. Инсон қалби, инсон омили тўғрисида, яъни бош масала ҳақида бир лаҳза ҳам унутиб бўлмайди.

Назаримда, қайта қуришнинг биринчи ва энг асосий натижаси шундаки, биз ҳаммамиз, бутун халқ илгаридагига нисбатан бошқача бўлиб қолдик, деди сўзини давом эттириб нотиқ. Одамлар бараллa, талабчанлик билан, баъзан қаҳр-ғазаб билан қайта қуришга ҳалал бераётган нарсалар ҳақида гапирмоқдалар. Одамлар шахсий манфаатлар позициясидан туриб эмас, балки давлат нуқтаи назаридан, Ватан манфаатлари позициясидан туриб гапираётганликлари, айниқса, муҳимдир. Азалдан «Дунёни сув босса, тўпиғига чиқмайдиган кишилар» ҳам бугунги кунда қайта қуриш руҳида фикр юрита бошладилар.

Бу журналхонларнинг хатларидан ҳам кўриниб турибди. Одамлар бу мактубларда бизнинг газета ва журналларимиз саҳифаларида ўқиётганларига баъзан мос тушмайдиган ўз фикр-мулоҳазаларини ҳам дангал баён этмоқдалар. Хатларда теран хулосалар ва ғоят амалий таклифлар ҳам бор. Умуман бу хатлар халқ донолигининг, тажрибасининг хазинасидир, деган бўлур эдим. Бу хатларда халқнинг қалби акс этган. Афсуски, ана шу мактубларни биз тўла назардан ўтказишга, ўрганиб чиқишга улгура олмаяпмиз. Аслини олганда, бу умумхалқ фикрини билишдир. Одамлар саволларига ўзлари жавоб бермоқдалар, кўнгилларини очиб гапирмоқдалар ва бу овозга қулоқ солиш зарур. Таассуфки, кўпгина редакцияларнинг хатлар бўлимлари келаётган мактубларни ўқиб-ўрганиб чиқишга қодир эмас, айрим адабий-бадиий журналларда эса бундай бўлимларнинг ўзи йўқ. Масалан, бизда ҳам шундай. Афсуски, штатларимиз ана шундай тузилган.

Маълумки, Ғарбда жамоатчилик фикрини ўрганадиган катта-катта институтлар бор. Мамлакатда содир бўладиган воқеалар хусусида халқнинг фикрини мутлақо аниқ билиш лозим бўлиб турган ҳозирги вақтда, ўртоқлар, нега энди биз халқ фикрини чуқурроқ ўрганиш, тегишли муассасалар ташкил этиш тўғрисида ўйламаслигимиз керак.

Шундан кейин нотиқ қайта қуришда партиянинг роли тўғрисида батафсил тўхталди, бюрократияга қарши қатъий кураш олиб бориш зарурлиги ҳақида гапирди. Бутун халқ натижаларни кутиб турган ана шу курашда оммавий ахборот воситаларининг роли салмоқлидир.

Айни вақтда матбуотда коммунист олдига қаттиқроқ талаблар қўйиш, партия сафларини бу юксак унвонга доғ туширган кимсалардан тозалаш тўғрисидаги масалани қўйиш керак. Партия конференциясида ана шу мулоҳазани муҳокама қилиш лозим, деб ўйлайман. Партия «оз бўлсин-у, соз бўлсин» принципи асосида қурилиши керак. Партия обрў-эътиборини ошириш резервларидан бири мана шунда, деб ўйлайман.

Нотиқ жамиятда тобора авж олаётган ўзгаришларда зиёлилар, халқ оммасининг роли ҳақида гапирар экан, биз инсон омили соҳасида қайта қуриш деб атаётган жами ишдан кўзда тутилаётган мақсад бепарволикка батамом барҳам беришдан, халқни илҳомлантиришдан иборатдир, деб таъкидлади. Биз ўтмишдаги хатоларни мардона тан оляпмиз. Халқ ана шу мардоналикка анчадан бери интиқ эди, халқ жон-дили билан қайта қуриш тарафдоридир.

Эндиликда қадди-бастни тиклаб, бошни баланд кўтариб, енг шимариб ишга киришиш муҳимдир. Оммавий ахборот воситалари ҳозир одамларда Ватанимиз билан фахрланиш туйғуларини, қайта қуришнинг ғалаба қилишига ишончни уйғотишдек асосий юмушни адо этишлари керак.

Ҳозир биз бошимиздан кечираётган палла — ниҳоятда жиддий давр, бурилиш давридир, деди ўз нутқида «Новий мир» журналининг бош редактори **С. П. Залигин.** Ҳамма нарса яхши, муваффақият таъминланган, деб айта олмаймиз. Ҳа, муваффақият таъминланмаган, деб ўйлайман. Муваффақиятни таъминлаш учун ниҳоятда жиддий тадбирлар кўриш талаб этилади. Биз омма деб атаётган зиёлилар, ишчилар синфи, деҳқонлар қайта қуришни завқ-шавқ билан кутиб оляптилар, деб ўйлаш керак эмас. Кўпинча бизнинг назаримиздан четда қолаётган ижтимоий ҳаётни менсимаслик мумкин эмас. Гап шундаки, биз ижтимоий фикрга қулоқ солиш ва уни дастур қилиб олишга уқувимиз етарли эмас. Нималар бўлаётганига эътибор берайлик. Ахир, бизда қанчадан-қанча намойишлар, пикетлар бўлмоқда, янги қурилишлар, ўрмонларнинг кесилиб кетаётгани хусусида қанчадан-қанча шикоятлар тушмоқда. Бу ўринда гап фақат дарахтлар, фақат ўрмон ҳақида бораётгани йўқ. Агар биз ҳозир табиатни сақлаб қолишни талаб этаётган одамларга пешвоз чиқмасак, улар билан тил топиша олмай қоламиз. Улар бизга ишонмай қўйишади.

Партия раҳбарияти билан жамоатчилик ўртасида аниқ-равшан алоқа бор. Аммо ўрта бўғин ишга киришиши билан ноиттифоқлик бошланади, ўша алоқалар йўқолади. Яна экология масалаларига қайтмай бўладими! Ҳозир ҳар бир одам яна 5—6 йилдан кейин ҳеч қандай истиқбол бўлмаслигини сезиб турибди. Шундан кейин қайта қуриш ҳақида гапирамизми, бошқа нарсадан гаплашамизми, ресурслар камая бораверади. Одамлар ҳам буни тушуниб туришибди.

Шундан кейин нотиқ кадрларни тўғри танлашнинг муҳимлигини таъкидлади. Икки-уч кишини ишдан олишганидан кейин тартиб бўлади, деб ўйлаш мумкин эмас. Ана шу одамлар бирон-бир жойда ишлашган. Ахир улар якка яшаши мумкин эмас-ку. Демак, ким-ким билан алоқа боғлаганлигини, ана шу алоқалар бугунги кунда ипи узиб ташландими ёки йўқми, билиб олиш керак.

М. С. Горбачев. Ҳа, кадрлар ҳақида гаплашайлик. Бу мавзу жўн мавзу эмас. Бизда министрларнинг 66 проценти, область партия комитетлари биринчи секретарлари ва область ижроия комитетлари раисларининг 61 проценти, шаҳар ва район партия комитетлари биринчи секретарларининг 63 проценти янгиланди. Ҳа, шундай ўзгаришлар бўлди. Уларнинг кўпчилиги яхши ишламоқда, замонни тўғри тушуниб, зиммаларига каттароқ юмушларни олишганини кўрсатишмоқда, янги ўзгаришларга ҳамқадам бўлишмоқда, одамларнинг талабларини бажаришмоқда. Бундайлар кўп. Қонун йўли билан жазо бериладиган қилмиши бўлмаган кишилар ҳам бор. Лекин уларга ўтмиш давр муҳрини босган.

Ҳозир янги одамлар, кўпинча кутилмаган одамлар кўтарилмоқда. Халқ буни сезиб турибди ва уларни қўллаб-қувватламоқда. Шу боисдан ҳам биз ҳаммамиз демократияга, демократик жараёнга содиқликка қасамёд қилишимиз керак. Ҳамиша ишлаб турадиган дастурлар зарур, бу дастурлар ёрдамида жамоатчилик ҳамма поғоналардаги раҳбарлик лавозимларига истеъдодли, ғайрат-шижоатли, ҳақиқатан ҳам қобилиятли одамларни кўтариши керак. Бу юқоридан буйруқ билан тайинлашларга нисбатан яхшироқ ва ишончлироқдир. Демократия деганимиз — мана шу.

Демократияда ҳам нуқсонлар бўлади, бўлиши мумкин, ўртоқлар. Аммо мен бирон-бир киши бизга яна ҳам тўғрироқ ёндашувни таклиф этиши мумкин, деб ўйламайман. Шунинг учун ҳам бу жараён авж олиб бораверади. Ҳаёт-ҳаётда, ҳар ким ўз қаричи билан ўлчайди. Масалан, менга яқинда бир яхши одам хат ёзиб юборибди. Хатда қуйидаги сатрлар бор: мен сизни ёқлайман. Михаил Сергеевич, Сиз яқинда нутқ сўзлаганингизда асабийлашиброқ гапирганлигингизга эътибор бердим. Сизга шуни айтишим кераки, оддий хизматчилар асабийлашиши мумкин, лекин бу раҳбарга ярашмайди.

Халқ гапиряпти, бу яхши, ўртоқлар, бу ошкоралик доирасида бўлмоқда. Нохуш ўтмиш даврда бўлганидек, танқид учун кишидан ўч олишга уриниш раҳбарнинг обрўсини ниҳоятда туширади.

Биз ленинчасига яшашимиз керак. У принципиал негизда одамларни бирлаштириш, жипслаштириш, уюштириш учун бутун эҳтиросини, сиҳат-саломатлигини бахш этган эди! Биз ҳам қайта қуришга бутун куч-ғайратимизни сарфлаб, ҳаракат қилишимиз керак.

С. П. Залигин. Биз ҳам бу ерга ўз ташвишларимиз билан келдик.

Назаримда, жамоатчиликнинг ролини кучайтиришимиз керак. Айтайлик, КПСС Марказий Комитетида ёки СССР Министрлар Советида бирон-бир министрликнинг ҳисоботи тингланяпти. Шундан илгарироқ ана шу мутахассисликка яқинроқ кишилардан бирон-бир жамоатчилик кенгаши тузсак қандай бўларкин? Бу одамлар мажлисга келиб, ҳисоботи тингланаётган одамларга саволлар беришсин.

Биз турли жамиятлар тузавердик, уларда яна бюрократик аппаратлар пайдо бўлиб, ёзишмалар бошланиб кетди, яна биз ўйлаган нарса чиқмади.

М. С. Горбачев. Афсуски, ана шу жамоатчилик ташкилотларига ҳам қайта қуришдан илгариги даврга хос бўлган эскича ва бир қолипда фикрловчи кишилар келишмоқда. Улар, аввало, ҳукумат телефон аппарати ўрнатиш, яхши бинога, машина ва бошқа нарсаларга эга бўлишни, жойларда ҳам ходимлар бўлишини, уларга кўрсатма беришни ўйламоқдалар. Жамоатчилик ташкилотларининг фаолияти кўпинча шундангина иборат бўлиб қолмоқда. Иш шу даражага бориб етмоқдаки, ўз шанига бирон-бир танқидий мулоҳаза айтиладиган бўлса, буни улар ана шу жамоатчилик ташкилотига кирган кишиларга ҳурматсизлик деб баҳоламоқдалар.

Бу жуда кенг тарқалган ҳодисадир. Кўплар худбинлик ва таъмагирлик билан ўз манфаатларини ўйлайдилар, аммо халқ тўғрисидаги, социализм тўғрисидаги ғамхўрликдек эзгу гапларни айтиб, ўзларининг ана шу салбий хусусиятларини яширишни истайдилар.

Мен шахсан эзгуликка астойдил интилаётган, халқ ташвиши, ҳаёт ташвиши билан яшаётган кишига нисбатан ҳамиша сидқидилдан муносабат билдириш тарафдориман. Бундай одам ҳатто янглишиши, хато қилиши мумкин, аммо мен уни тушуниш ва унга ёрдам бериш мумкин, деб ҳисоблайман.

С. П. Залигин. Икки-учта жамиятнинг ҳисоботини ҳам эшитиш лозимдир? Жамиятларни-ку тузиб қўйдик, орадан бир йил ҳам ўтиб кетди. Энди ишига назар солиш керак...

М. С. Горбачев. Икки-учта журналнинг ҳисоботини эшитиш ҳам зарур бўлар.

С. П. Залигин. Марҳамат. Журнал ҳамманинг кўз ўнгида, мана журнал босилиб чиққан.

«Правда» газетасининг бош редактори **В. Г. Афанасьев** сўз олади. Ҳозир журналистлар, ёзувчилар, оммавий ахборот ва пропаганда воситалари ходимлари даврасида ҳам зимдан, ҳам ошкора баҳс бўлмоқда. Хўш, нима муҳимроқ: ўтмишни ва бугунги кунни ҳадеб танқид қилаверишми? Ёки бирон-бир ижобий таклифлар, ҳозир олдимизда турган ҳаётий муаммоларни ҳал этишнинг формалари, методлари ва воситаларини ишлаб чиқишми? Фикримизча, танқиднинг, шу жумладан, тарихимизни танқид қилишнинг нақадар муҳимлигига қарамай, ҳар қалай, ҳозир энг муҳими бунёдкорлик ишидир. Агар биз тарих муаммоларига мурожаат этар эканмиз, аввало, турли эсдаликларга, уйдирмаларга эмас, балки фактларга таянишимиз керак, деб ўйлайман. Турлича хотиралар, уйдирмаларга таянадиган бўлсак, биз жамоатчилик фикрини чалғитамиз, тарихнинг ўзини ҳам чалғитамиз, ёшларимизнинг фикрини чалкаштириб қўямиз.

Бўлажак партия конференциясида кўриб чиқилиши лозим бўлган масалаларга тўхталиб, нотиқ, аввало, партиянинг раҳбарлик роли ҳақида яна бир карра аниқ-равшан ва қатъий гапириш лозимлигини таъкидлади. Бунинг боиси нимада? Бу ҳозир шунинг учун зарурки, демократиянинг жуда яхши байроғи ва шиорлари остида баъзан партияни халққа, бошқа қандайдир ташкилотларга сингдириб юборишга бевосита уринишлар бўлиб турибди.

Яна бир муҳим масала бор — бу партия органларининг структурасига тааллуқлидир. Ана шу масала хусусида «Правда» газетасига таклифлар билдирилган кўплаб хатлар келмоқда. Айтайлик, тармоқ бўлимларини тугатиш, уларга барҳам бериш, партия органлари жойлашишининг ўзини кўриб чиқиш таклиф этилмоқда.

Контрол ҳақидаги масала ҳам ғоят мураккаб масаладир. Газетхонларимиз ва айрим олимлар партиядаги Марказий контрол комиссиясини тиклаш, уни қайтадан тузишни таклиф этмоқдалар. Бунинг устига мантиқ ҳам ажабтовур: бизда оппозициядаги партиялар йўқ, аммо биз социалистик плюрализм ҳақида гапирмоқдамиз, Марказий контрол комиссияси ҳам партия ичида бўлади, демак, биз социалистик плюрализмга эга бўламиз, бироқ аниқ-пухта, қаттиқ контрол ўрнатилади.

Мамлакатимизда экономика, қишлоқ хўжалик маҳсулоти, халқ истеъмоли товарлари масалалари энг мураккаб масалалардир. Биз туб иқтисодий ислоҳотни қабул қилдик. Аммо ислоҳот кўнгилдагидек амалга оширилмаётганлигини рўй-рост айтайлик. Биринчидан, ислоҳот шунинг учун кўнгилдагидек амалга оширилмаяптики, ҳали маъмурий-буйруқбозлик аппарати жуда катта. Бу аппарат қоғоздан бошқа ҳеч нарса бераётгани йўқ. Ҳамма ёзаверади, буйруқ, кўрсатма бераверади, текширувлар ва комиссиялар кўп. Бу ўринда биз бошқарув аппаратимизни қайта тузишга қатъият билан киришишимиз зарурлиги аён бўлиб турибди.

Марказда биз министрлик қисқартирилганлигини, айни вақтда бирон-бир институт тузилганлигини кўриб турибмиз. Илгари министрликда ишлаган амалдорлар бошқа аппаратга ўтмоқдалар. Мен катта бир инженер идорадан станок ёнига, заводга, фабрикага ўтганлиги ҳақидаги бирон-бир мисолни эшитганим йўқ. Одамларнинг психологиясини ўзгартириш лозим. Бу мураккаб ва мушкул ишдир, аммо бусиз биз узоққа боролмаймиз, аппаратни қисқартириш ҳам ҳеч нарса бермайди. Биз «Правда»да бу ҳақда ёзган эдик, яна ёзмоқчимиз.

(Давоми иккинчи бетда).

«Ҳосил-88»: «Дала-редакция» телефон линиясида

ВАҚТ КУТИБ ТУРМАЙДИ

Республикамиз пахтазорларида дала ишларининг бориши ҳақида Ўзбекистон ССР Давлат агросаноат комитети пахта ва каноп ишлаб чиқариш бошқармаси бош мутахассиси Расулжон ХОЛМАТЖОНОВ хабар беради:

— Ҳозир ҳамма ерда беш йилликнинг ҳал қилувчи йили катта хирмони учун кураш қизғин давом этмоқда. Аввало шуни таъкидлаш кераки, пахтакорлар мавсумга пухта ҳозирлик кўрдилар. Экин-тикин ишлари ўтган йиллардагига қараганда анча олдин адо этилди. Агар 1987 йилнинг 10 майигача республикамизда 1356,2 минг гектар ерда чигит ундириб олинган бўлса, бу йил шу давргача 1859,8 минг гектар ерда ниҳоллар униб чиқди.

Айни кунларда барча хўжаликлардаги яшил қаторлар ҳосил бўлган майдонларда дастлабки культивация тугалланай деб қолди. Ғўзани яганалаш, озиқлантириш, қатқалоқни юмшатиш ишлари уюшқоқлик билан давом эттирилмоқда. Чиноз, Янгийўл, Тошлоқ, Амударё районларидаги колхоз ва совхозларда ўсимлик парвариши кўнгилдагидек ташкил этилган. Шу туфайли бу ердаги ғўзаларнинг ривожи яхши. Масалан, Тошлоқ районида ҳозирча барча майдонларнинг ярмидан кўпроғида ягана тугалланди. Қарийб 70 процент майдонда биринчи ўғитлаш ишлари ўтказилди.

Лекин ҳамма ерда ҳам бу муҳим тадбирни тез ва соз ўтказишга бирдай эътибор бериляпти, деб бўлмайди. Натижада жуда қисқа муддатда якунланиши лозим бўлган ягана кечикиб кетаётир. Андижон, Сурхондарё Наманган, Тошкент областларида ҳар куни 11-14 минг гектар ердаги ғўза ягонадан чиқариляпти. Бироқ, Қорақалпоғистон АССР, Навоий, Бухоро, Самарқанд, Хоразм областларида бу иш 2-7 минг гектар ерда бажариляпти холос.

Апрель ойининг охири ва май ойининг дастлабки ўн кунлигида бўлиб ўтган шамол, дўл ёмғирлар натижасида Киров, Ўзбекистон, Фрунзе, Ёзёвон, Косонсой, Комсомолобод, Китоб, Шаҳрисабз, Сариосиё, Денов, Олтинсой, Шуманай, Кегайли, Чимбой, Қўнғирот районларида анчагина майдонлар жиддий шикастланди. Ҳозир бу ерларда қайта чигит экиш ишлари давом этяпти. Маълумотларга кўра, об-ҳавонинг беқарор келиши кутилмоқда. Шундай экан, ерларни яна экишга тайёрлаш, қайта чигит экиш ишларини шундай уюштириш кераки, токи ҳамма ерда оз фурсатда уруғ қадаб олайлик. Ана шундагина чигит қайта экилган майдонларда ҳам ҳосилни эрта етилишига эришиш мумкин.

Бунинг учун хўжаликларнинг раҳбарлари ва мутахассислари иш суръати ва сифати устидан қатъий назорат ўрнатмоқлари, муҳим ишни тез орада якунлашга ёрдам берадиган барча чора-тадбирларни кўрмоқлари лозим. Кўчат сонининг бут, гектарларнинг тўла бўлиши катта аҳамиятга эгадир. Демак, мутахассислар ва миришкор деҳқонлардан иборат махсус комиссиялар тузиб, улар иштирокида чигит экилган ерларни пухта ўрганиб чиқиш, лозим бўлса чигит суви бериш ва бошқа муҳим тадбирларни амалга ошириш билан уруғликни тезда ундириб олишни таъминлаш зарур.

Тажрибадан маълумки, ғўзанинг ёш даврида етарли миқдорда ўғитлаш унинг бараваж ривожланиши ва ҳосилнинг эрта етилишини таъминлайди. Бироқ, айрим жойларда дастлабки ўғитлашни ягонадан кейин ўтказишга ҳаракат қилишади. Буни «ортиқча кўчатлар ўғитга шерик бўлиб, унинг самарадорлигини пасайтириб юборади», деган фикр билан исботлашмоқчи бўлишади. Ваҳолонки, бу нотўғри тушунчадир.

Об-ҳаво ноқулайликлари туфайли айрим ерларда қатқалоқ содир бўлади. Уни тезроқ йўқотиш чораларини кўриш даркор. Бунинг учун барча мавжуд техника воситалари ва ишчи кучларини тўла далага сафарбар этмоқ лозим.

Ғўза парвариши ҳозир қизғин масъулиятли паллага кирди. Маълумотларга назар ташлайдиган бўлсак, бу ишда ютуқлар билан бир қаторда камчиликлар ҳам бор. Ютуқлар ўзимизники. Аммо ҳозир йўл қўйилган кичкинагина нуқсон кейин тузатиб бўлмас хатоларга олиб келиши мумкин. Шунинг учун ҳар бир дамни ғанимат билиб, ғўза парваришида суръат ва сифат бирлигини таъминлаш ҳар бир пахтакорнинг биринчи галдаги жонажон иши бўлмоғи керак.

Линияда «Совет Ўзбекистони» махсус мухбири К. РИХСИЕВ навбатчилик қилди.

Потокда янги маҳсулот

Шаҳрихон атлас фабрикасида маҳсулотнинг янги тури — барқут ишлаб чиқариш ўзлаштирилди. Бу билан коллектив XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси шарафига қабул қилган социалистик мажбуриятининг яна бир муҳим бандини бажарди.

Коллектив ютуғининг ўзига хос томони шундаки, маҳсулотнинг бундай харидоргир турини ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш учун тўрт ярим ой вақт керак бўлди, холос. Йилнинг ўтган тўрт ойида фабрикада саккиз минг метрдан зиёд барқут тўқилди. Умуман, йил охиригача 70 минг метр ана шундай маҳсулот ишлаб чиқариш кўзда тутилган. Келгусида эса битта цех бахмал газлама ишлаб чиқаришга тўла ихтисослаштирилади.

К. НИШОНОВ,
Андижон области.

Қолоқликдан — илғорликка

Бундан икки-уч йил олдин Ғиждувондаги пиво ва чанқоқбосди ичимликлар ишлаб чиқариш заводи районда энг қолоқ корхона ҳисобланарди. Корхона маъмурияти, партия ва касаба союз ташкилотлари ўз ишини қайта қураётгани ва цехларни малакали кадрлар билан таъминлаётганлиги туфайли ҳозир аҳвол ўзгарди. Маҳсулот сифати яхшиланди. Завод коллективи 1988 йилда савдо тармоқларига 90 декалитр лимонад, 160 тонна музқаймоқ, 210 тонна кондитер маҳсулоти ишлаб чиқариб, реализация қилади.

Корхонанинг меҳнатсевар ишчилари XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси шарафига башланган умумхалқ социалистик мусобақасига қўшилиб, планларини муттасил 105—110 процент қилиб адо этмоқдалар. Область Совети депутати Латиф Ҳамроев бошлиқ цех ишчилари биринчи кварталда 7,9 декалитр лимонад ишлаб чиқариб, планни 131 процент қилиб бажаришди. Шунингдек, завод кондитер ва мармелад цехларининг Шариф Ғафуров, Мардон Тўйев, Обид Мардонов бошлиқ коллективлари пландаги 80 тонна ўрнига 88 тонна маҳсулот ишлаб чиқариб, квартал планини 110 процент бажарди.

Т. МАҚСУДОВ,
Бухоро области.

МУСОБАҚА ҒОЛИБЛАРИГА БАЙРОҚЛАР

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети, Ўзбекистон касаба союзлари республика Совети ва Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети Иваново, Владимир, Новгород ва Тюмень областларида оталиқ ёрдами бераётган қурилиш ташкилотлари коллективларининг 1988 йил 1 кварталдаги республика социалистик мусобақаси якунларини кўриб чиқдилар.

Ўзбекистон ССР Автомобиль йўлларини қуриш ва улардан фойдаланиш министрлигининг «Узурайдорстрой» трести;

Ўзбекистон ССР Сув хўжалиги қурилиши давлат комитетининг «Узвладимирводстрой» тресты коллективлари республика социалистик мусобақасининг ғолиблари деб топилдилар ва Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети, Ўзбекистон касаба союзлари республика Совети ҳамда Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитетининг кўчма Қизил байроқлари билан мукофотландилар.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фармони

ЎРТОҚ М. Ҳ. ХОЛМУҲАМЕДОВНИ ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАХРИЙ ЁРЛИҒИ БИЛАН МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА

Партия органларида узоқ йил самарали ишлаганлиги учун ҳамда туғилган кунига 60 йил тўлиши муносабати билан Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари ўртоқ Мутал Ҳошимович **Холмуҳамедов** Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фахрий ёрлиғи билан мукофотлансин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси
П. ҲАБИБУЛЛАЕВ.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари
Л. БЕКҚУЛБЕКОВА.

Тошкент шаҳри, 1988 йил 11 май.

ОЛИМ ХОТИРАСИ

11 май куни Тошкентда Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг академиги Я. Ғ. Ғуломовнинг тадқиқотчилик ва педагогик фаолиятига бағишланган илмий конференция бўлди. Конференцияни олим туғилган куннинг 80 йиллиги муносабати билан республика Фанлар академияси ҳамда Ўзбекистон Тарих ва маданий ёдгорликларни сақлаш жамияти правлениеси уюштирди. Конференцияда сўзга чиққан нотиқлар Я. Ғ. Ғуломовнинг Ўзбекистон қадимий тарихи ва маданиятини ўрганишга, республикада этнография фанини ривожлантиришга катта ҳисса қўшганлигини таъкидладилар. Тарихшунос олимнинг ҳамкасблари ва шогирдлари у билан бирга ишлаган даврлари ҳақидаги хотираларини ўртоқлашдилар.

(ЎзТАГ).

ТИНЧЛИК ВА ҲАМКОРЛИК УЧУН

Ўзбекистон меҳнаткашлари Европада хавфсизлик ва ҳамкорлик учун анъанавий халқаро кураш ҳаракати ҳафталиги тадбирларига фаол қўшилдилар. Бу тадбир Жаҳон Тинчлик Кенгашининг даъватига кўра, бир неча йилдан бери ўтказилмоқда.

Москвада Олий даражада ўтказиладиган Совет — Америка учрашувини, Европада қуролсизланиш ва ҳамкорлик юзасидан бўладиган Вена конференциясини, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг қуролсизланишга бағишланган махсус сессияси мақсадлари ва вазифаларини актив қўллаб-қувватлаш мазкур ҳафталикнинг муддаосидир. «Ҳамкорлик орқали қуролсизланиш» — ҳафталикнинг бош шиоридир.

Комсомолобод районидаги Мирзаахмедов номли совхозда кўп кишилик митинг бўлди. Митингда сўзга чиққан уруш ва меҳнат ветеранлари, ишчилар совет кишиларининг тинчликка, барча халқлар билан яхши қўшничилик ҳамда ҳамкорликка астойдил интилаётганликларини айтдилар. Вайронагарчилик келтирувчи урушлар Европада ҳам, бошқа қитъаларда ҳам энди ҳеч қачон такрорланмаслиги керак. Нотиқлар КПСС ва Совет давлатининг тинчликсевар ташқи сиёсий йўлини якдиллик билан қўллаб-қувватладилар.

Бухоро областининг Ғиждувон шаҳрида, Термиз давлат педагогика институтида ҳам урушга қарши митинглар бўлиб ўтди.

(ЎзТАГ).

ДЕМОКРАТИЯЛАШ ОРҚАЛИ — СОЦИАЛИЗМНИНГ ЯНГИ ҚИЁФАСИ САРИ

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Танқид ҳақида бир-икки оғиз гапириб ўтмоқчиман. Аҳвол яна ёмонлашди. Бир пайтлар танқид кор қилар эди, танқидга жавоб беришарди. Ҳозир яна танқидий мулоҳазаларга жавоб беришга чап бермоқдалар. Бир марта, икки марта, уч марта ёзамиз. Лекин жавоб беришмайди.

Нуқсонлар, хатоларга ҳали ҳам йўл қўймоқдамиз, албатта, баъзан танқид ўқи нишонга тегмаяпти ва номуносиб одамни ҳимоя қилмоқдамиз. Биз буларнинг ҳаммасини тан оламиз. Иложи борича бунга қарши жиддийлик билан курашмоқдамиз.

«Октябрь» журналининг бош редактори **А. А. Ананьев** ўз нутқини мамлакат тарихи, революция тарихини ўрганиш проблемаларига бағишлади. Нотиқ конкрет мисоллар айтиб, бундай ўрганиш кўпинча ёмон, ё юзаки бўлаётганлигини таъкидлади. Бундай фактлар эса анчагина.

М. С. Горбачев. Октябрнинг 70 йиллиги тўғрисидаги докладни ёзаётганимда менга мамлакат ҳаётининг энг муҳим босқичлари тўғрисидаги ҳужжатли фильмлар рўйхатини тузиб беришган эди. Бизда жуда катта кинохроника хазинаси бор, бу хазинанинг ўзи шарҳларсиз ҳам кучли тарғибот материалидир. Бу материалдан яхшироқ фойдаланиш, у билан халқни кенгроқ таништириш керак...

А. А. Ананьев. Тарихий ўтмишни муқояса қилиб, одамларда она Ер, мамлакат хўжайини туйғусини тарбиялашимиз керак. Ҳолбуки, ҳозир ер ҳақидаги Қонун ҳам йўқ. Экология соҳасида бўлганидек, ана шундай Қонун чиқарилиши керак. Баъзан шундай бўлмоқдаки, бульдозер унумдор тупроқни ер қаърига кўмиб ташламоқда, лойни эса юзага чиқариб қўймоқда. Бунга ким жавоб беради?

Нотиқ махсус комиссия тузиб, қишлоқ хўжалиги тўғрисидаги масалани унинг барча жиҳатларини қамраб олган тарзда тубдан кўриб чиқиш лозимлиги тўғрисидаги таклифни айтди. Соҳибкор, меҳнаткаш инсон ерга туп қўйиб, палак ёзиши учун болалари, неваралари унинг ишини давом эттириши учун ҳамма шароитларни яратиш керак. Деҳқон кўчманчи бўлмаслиги лозим. Ижара пудратини шу нуқтаи назардан тарғиб этиш зарур.

Бизда эса пудратчилар ерни фақат бир мавсумга олмоқдалар ва ердан иложи борича кўпроқ наф кўриб, унинг «тинка-мадори»ни қуритиб қўймоқдалар. Келгуси йили пудратчилар ана шу ерни олишадими, ёки бошқасиними — номаълум. Бу фавқулодда муҳим, балки ниҳоятда муҳим масаладир...

М. С. Горбачев. Фикрингизга қўшиламан. Сиёсий бюронинг яқинда бўлган мажлисида шу ҳақда гаплашдик. Баъзи нарсаларни охиригача пухта ўйлаб кўрмаганга ўхшаймиз, менда ҳам шундай таассурот пайдо бўлди. Деҳқон ернинг соҳиби сифатида, мустақил одам сифатида ўзининг барча имкониятларини ҳис этиб амалга оширишига, иш билан чинакамига шуғулланишига ҳар қалай имконият бермаяптилар чоғи. Агар колхозларда ижара пудрати ғоясини тўғри, тўла-тўкис амалга оширсак, жуда катта наф кўриш мумкин. Ҳар бир ижарачига тўла-тўкис меҳнат қилиши учун, шу жумладан, техникадан унумли фойдаланиши учун барча имкониятларни яратиш керак. Ижара ҳақидаги шартнома бунга кафолот бўлиши лозим.

Деҳқон ўз елкасида «зил-замбил»дек юкни ҳар қалай кўтариб турибди. Биз ҳали унга тўла-тўкис ишонаётганимиз йўқ. Чакки қилаяпмиз. Одамлар вазиятга ақл-идрок билан баҳо беришга қодирдирлар. Менга бир воқеани айтиб беришган эди, Ульянов областидаги колхозлардан бири тўла-тўкис пудрат усулига ўтган экан, колхозчилар ўн нафар мутахассисни биронта ҳам бригадага олишмабди, улардан воз кечишибди. Улар бу одамларнинг ишёқмас эканлигини билишади-да. **(Залда жонланиш).**

Шуни рўй-рост ёзиб қўйиш керак: агар одам ерни ижарага олиб, ижара шартномасига кўра ишламоқчи экан, унга рад жавоби беришга ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ. Ҳозир эса рад жавоби бермоқдалар. Ижарачига катта имконият бериш керак!

Овоз. Москва областининг Красногорск районида ҳозир 1000 та хонадон оилавий пудрат асосида ишламоқда...

М. С. Горбачев. Колхоз ва совхоз яқинида шаҳарча бўлса, шаҳарликларга ҳам рад жавоби бермаслик керак, улар деҳқончилик қилишмоқчи экан, сабзавот, мева етиштиришаверсин, хўжалик юритишаверсин.

Мамлакатда социализм, хўжалик юритишнинг социалистик системаси қарор топган. Аммо шахсий ва ижтимоий манфаатларни қай тариқа қўшиб олиб бориш керак, ҳозир муносабатлар характери қандай бўлиши керак — айни шу масалаларни ҳал этиш лозим. Биз тўғри йўлдан бораётганимиз кўриниб турибди. Инсон ер соҳиби бўлиши керак. Ҳар ким ўз йўриғи билан зуғум қилиб, ҳукмини ўтказавериши деҳқоннинг меъдасига тегди. Псков областидаги бир механизатор ерни ижарага олибди. Уй қурибди, трактор ва комбайнни тузатибди. Нега бундай қилганини суриштиришганда, оғзига кучи етмаган ҳар бир одам тепамга келиб, буйруқ бераверишни жонимга тегди, деган экан. Шундай одамлар келишганида ишни тўхтатишим, ҳисоб беришим, ишим ҳақида батафсил гапириб беришим керак, келган ўша одам яна такаббурлик ҳам қилади. Жонга тегди. Мени аҳмоқ деб ўйлашади чоғи, менимча атрофимда бунақалар кўп (кулги). Мен ўша механизаторни қўллаб-қувватлайман. Одамларга кенг кўламда шарт-шароит яратиб, уларга деҳқончилик қилиш ва хўжалик юритиш имкониятини бериш лозим.

Овоз. Имконият яратиб бериш учун ходимни ҳимоя қиладиган Қонун керак...

М. С. Горбачев. Қонун керак. Деҳқонни, қишлоқдаги одамни иш билан таъминлаш даркор. Бу иш Қонун муҳофазасида бўлмоғи лозим. Саноатда ҳам, қурилишда ҳам шундай бўлиши керак.

«Известия» газетасининг бош редактори **И. Д. Лаптев** бундай деди: Биз журналистлар, идеологлар учун, аввало, ўзимизга топширилган ишни қандай бажараётганимиз-ошкоралик сиёсатини қай тариқа олдинга силжитаётганлигимиз муҳимдир, ошкораликни қай тариқа ривожлантираётганлигимиз, қарор топтираётганлигимиз ва нималарга эришганлигимиз муҳимдир. Ошкоралик сиёсати шу қадар чуқур илдиз отдики, энди орқага қайтиш мумкин эмас, деди нотиқ.

Эндиликда совет халқигина эмас, бутун дунё ҳам ошкоралик сиёсатини қайта қуришимизни жадаллаштиришнинг омили деб билмоқда. Одамлар ўз келажагини ҳам, бутун мамлакат келажагини ҳам ошкоралик сиёсати билан боғламоқдалар. Шу боисдан ҳам ошкораликка ҳар қандай таҳдид халқнинг қаршилигига учрамоқда.

Аммо ошкоралик сиёсатининг ўзида ҳам муаммолар пайдо бўлди. Конференцияга тайёргарлик кўрар эканмиз, бу ҳақда ҳам гапиришимиз керак. Масалан, демократиялаш жараёнининг ўзи, ҳаётнинг ўзи ўртага қўяётган янги муаммолар, янги фактларни ёритиш ва идрок этишга дуруст тайёргарлик кўрмаётганлигимиз аён бўлиб қолди.

М. С. Горбачев. Тўғри, партия ҳам, матбуот ҳам, бутун жамият ҳам етарлича шай эмаслиги сезилиб қолди. Аммо буни изоҳлаш мумкин, чоғи.

И. Д. Лаптев. Бу ўринда ёшлар проблемалари тўғрисида ҳам, тарих тўғрисида ҳам, миллий муносабатлар муаммолари хусусида одамлар ёзаётган ва гапираётган нарсалар ҳақида ҳам айтиб ўтиш мумкин. Бу ҳодисаларнинг кўпини биз кутмаган эдик. Ахир, айниқса марказий газеталарнинг журналистлари, мухбирлари неча-неча бор Тоғли Қорабоғга боришган. Аммо кўп нарсаларни кўришмаган пайқашмаган.

Оқибатда биз ана шу муаммоларга оператив ёндаша билмадик, ташаббусни қўлдан бой бердик, баъзи ерларда эса аҳволни назорат қила олмадик. Бундан қандай хулоса чиқариш керак? Биз ўзимизга ўзимиз аниқ-пухта шундай дейишимиз керак: агар шунга ўхшаш воқеалар ва ҳодисалар қайта қуришга зарба бўлиб тушса, ана шундай воқеалар ва ҳодисалар ҳақида лом-мим демаслик қайта қуришга бундан ҳам каттароқ ёки ҳар қалай бундан кам бўлмаган зарба бўлади.

Бу жуда муҳимдир. Акс ҳолда ниятларимизнинг жиддийлиги, ижтимоий фикрнинг ўрни тўғрисидаги, ҳозирги дунёда матбуотнинг ўрни ҳақидаги тасаввурларимиз дарҳол шубҳа остига олинади. Мен бундан яна қуйидаги хулосаларни чиқаришни истар эдим: ҳамонки, бирон-бир воқеа содир бўлган экан, ижтимоий ҳаётнинг ҳар бир факти ҳақида индамасдан ўтиб бўлмайди. Индамаслик мумкин эмас. Бу ҳеч кимнинг қўлидан келмайди.

Индамаслик зиёндир. Оқибатда миш-мишлар, уйдирмалар, ишончсизлик пайдо бўлади. Баъзан битта ахборотнинг эълон қилиниши муаммони ўртадан олиб ташлайди. Нотиқ «Известия» тажрибасига таяниб, бир қанча мисоллар келтирар экан, бу қоидани тасдиқлади. Кўпгина воқеалар ва ҳодисалар, деди у, тез, кенг кўламда ва дадиллик билан ёндашувни талаб этади. Бундай вазият содир бўлиб тураверади, чунки демократиялаш ана шундай вазиятни вужудга келтирмоқда.

Ғарб пропагандаси ана шундай ҳодисалардан фойдаланаётганини тушуниб турибмиз. Сўзсиз фойдаланмоқда. Аммо агар биз бу ҳодисалар ҳақида камроқ гапирадиган бўлсак, кечикиброқ гапирадиган бўлсак, улар бундан тобора кўпроқ наф кўришади. Ўзимизнинг хато - камчиликларимизни мафкуравий душманларимизнинг кирдикорлари деб оқлайверишга барҳам бериш пайти келмадимикин? Ҳозирча ана шундай уринишлар кўпинча бўлиб турибди, лекин бу уринишлар камчиликларимизни, жумладан, ошкоралик сиёсатидаги камчиликларни таъкидлаб турибди, холос.

Сўнгги уч йил мобайнида кўпгина муҳим қарорлар, янги қонунлар қабул қилинди. Бўлажак партия конференциясида энг муҳим қарорлар қабул қилинади, деб ўйлайман. Ҳозиргача қабул қилинган қарорлар ва қонунлар қандай бажарилаётганлигига назар ташлаш ҳам ортиқча бўлмас эди. Агар биз ҳақиқатга тик қарайдиган бўлсак, шуни тан олишимиз керакки, бундай қарорлар ва қонунлар қабул қилинганидан кейин кўпинча уларнинг анчасини дарҳол тафтиш этиш бошланади.

Бунга ким айбдор? Ким бўларди, амалдорлар, бюрократлар айбдор. Бу ерда шу ҳақда гапиришди. Аммо, менимча ҳар қалай, бунинг сабаби ҳозирги қарорларнинг пала-партишлигидадир.

Бу айниқса экономика соҳасида яққол кўзга ташланмоқда. Ахир, экономика-қайта қуришнинг асосини ташкил этади-ку. Одамлар ишлашни хоҳлайдилар. Ана шу истак қайтадан туғилди. Улар: Ишлашимизга имкон беринг! Сон-саноқсиз, масъулиятсиз хайбаракаллачилардан, тинимсиз қоғозбозлик ва ҳисоботбозликдан, текширишлардан, танбеҳлардан, кенгашлардан ва мувофиқлаштиришлардан халос этинг! — деб баралла айтмоқдалар.

Хўш амалда қандай бўлмоқда? Бюрократни обдон танқид қилиб, пўстагини қоқмоқдамиз, лекин у пинагини ҳам бузаётгани йўқ.

Ҳозир биз конференцияга тайёргарлик кўряпмиз, ҳар хил рубрикалар очдик, турли материалларни эълон қиляпмиз. Назаримда ҳозир қайта қуришимиз учун, бутун мамлакат тақдири учун энг муҳим масала лўнда жумлага, яъни «одамларнинг ишлашига имкон бериш керак», деган жумлага жо бўлган.

Маънавий бузилиш, ҳаддан ташқари тобелик, кейинчалик эса экономиканинг қоронғи томонлари одамларнинг ишлашдан ихлосини қолдирди, деди «Знамя» журналининг бош редактори **Г. Я. Бакланов.** Кўплар ҳозир ҳам ишлашни истамаяптилар, бу нарса уларнинг онгига сингиб кетган. Бюрократ тартибни яхши кўради ва тартиб ўрнатади, ҳаёт эса тартиб эмас, балки табиий воқеликдир. Бу тартибни ким бузмоқда? Тартибни аввало, зиёлилар бузишмоқда. Чунки улар ўз ақл-идроки билан сабабият илдизларигача етиб боришга, ҳаёт қандай кечиши керак ва унинг қонуниятлари қандай эканлигини ҳамиша билиб олишга уринади. Зиёлиларимиз мешчанлашиб кетди, ошкоралик ва қайта қуриш учун курашда ўзини кўрсатмади, дейишяпти. Зиёлилар кўнгилчан, қатъиятсиз эмиш. Наҳотки, зиёлилар қайта қуриш учун курашда ўзини кўрсатмаган бўлса? Наҳотки, бутун матбуотимиз шу йиллар давомида зиёлиларнинг иштирокисиз чиқаётган бўлса?

Зиёлилар фидокорлик кўрсатишди, деб ўйлайман.

Шундан кейин нотиқ ҳамма ерда адолат ва шахсий диёнат тўғрисидаги масалани ниҳоятда ўткир қилиб қўйиш керак, деган фикрни айтди. Шахсий диёнат тўғрисидаги масалани биринчи навбатда ўртага қўйиш керак. Ҳозир «раҳбарлик курсиси»да ўтирган автор асарларининг тиражи Достоевский романларининг тиражидан ошиб кетишидек аҳволга йўл қўйиб бўлмайди.

Бюрократия механизми узоқ йиллар мобайнида таркиб топди. Бюрократия онгни заҳарлади, ҳозир ҳам, бундан буён ҳам ўз-ўзидан урчиб бораверади. Бюрократ одамларнинг пешонаси «тақ» этиб деворга тегканида, улар қайта қуриш ҳам боши берк кўчага кириб қолди, дейишлари муқаррар. Бу ниҳоятда жиддий ва зарарли ишдир. Қайта қуриш душманлари истеъдодсиз, қобилиятсиз одамларга катта лавозимларни эгаллаш ва ҳаётни «ўз бўйбастига қараб бичиш» имкониятни берган системани ҳимоя қилмоқдалар. Нечоғлик қийинчиликлар бўлмасин, ҳар қандай ғовлар қўйилмасин, биз ягона йўлдан қатъият билан олға боравершимиз керак. Матбуотимизда қуйидаги рақамлар айтиб ўтилди: биз сўнгги ўн йилликларда унумдор қора тупроқ ерларнинг 25—40 процентидан ажраб қолдик, ер шўрланиши оқибатида алмашлаб экишга батамом имкон бўлмай қолди. Буни Ватанимизнинг бир қисмини тортиб олишларига қиёсласа бўлади.

«Новости» матбуот агентлиги правлениесининг раиси **В. М. Фалин** ўз нутқида бундай деди: Конференция, аслида аллақачон бошланган. XXVII съезд ўз ишини якунлаганидан кейин орадан бир кун ўтгач, аслида конференция бошланди. Назаримда, конференция икки асосий йўналишда бормоқда; апрель Пленумидан кейин орадан ўтган уч йил ичидаги ва КПСС XXVII съездидан кейин орадан ўтган икки ярим йил ичидаги тажрибани умумлаштириш юзасидан ғоявий ва амалий платформа ишлаб чиқилмоқда ҳамда кутиш программасини тузиш йўсинида конференцияга тайёргарлик кўрилмоқда. Партия аъзолари ана шу конференциядан нималарни кутишмоқда, нималардан умидвор бўлишмоқда? Аҳоли бу конференциядан нималарни кутмоқда? Социалистик мамлакатлардаги дўстларимиз нималарни кутишмоқда? Мафкуравий мухолифларимиз ҳам ана шу конференцияни кутишмоқда.

Ташқи сиёсат соҳасидаги ташаббусимиз ҳаммага маълум. Аммо бизнинг ички ишларимиз бугунги кунда маълум маънода, хорижий дунё учун муҳим ташқи сиёсатдир. Шунга қараб, бизнинг ички қайта қуришимизнинг маъқулланган программаси нечоғлик барқарор, нечоғлик изчиллик билан амалга оширилаётганлигига қараб, бизнинг ташқи ишларимизга нечоғлик ишониш мумкинлиги хусусида мулоҳаза юритмоқдалар.

М. С. Горбачев. Қайта қуриш реалликка айланди. Қайта қуриш социализм замиридаги имкониятни рўёбга чиқармоқда ва мамлакатимизни ҳам, яъни халқимизни ҳам, партиямизни ҳам бошқача намоён этмоқда. Умуман, «Душман образи» пучга чиқмоқда.

Совет Иттифоқи билан, унинг ички ва ташқи сиёсати билан пропаганда курашининг бутун концепцияси шу негизга қурилганку, ахир. Биз барчани ҳамкорликка даъват этадиган ташаббускор ташқи сиёсат негизи сифатида янгича фикрлашни таклиф этдик. Бизга эса зуғум қилишга, ҳукм ўтказишга уринмоқдалар.

В. М. Фалин. Мен В. Г. Афанасьевни қувватламоқчиман, у бундай деди: Сиз бўшлиқни тўлдириш учун пайтдан фойдаланишни истаётганингизда обком секретари, республика Марказий Комитети секретари, министр ҳузурига киришга бир уриниб кўринг-а. Бизда яхши журналист учун программани ташкил этишга ҳам журналистнинг ўз ишига қараганда беш-ўн баравар кўпроқ вақт кетади, чунки ҳамма нарса барча мансаб поғоналари бўйича узоқ вақт келишиб олинади. Вақтнинг кетишини конкрет натижа билан таққослаб бўлмайди. Арзимаган бир масалани ҳал этиш, ҳатто жуда ўткир ва ғоят муҳим масалалар хусусида билдирилаётган фикр-мулоҳазаларни ташкил этишга ҳам кўп вақт, йиллар кетади, деса бўлади.

Партия ҳар куни жорий воқеалар, ҳодисалар тўғрисидаги конструктив ахборот ёрдамида амалий иш натижаларини, ўзининг жамиятга раҳбарлик қилаётганлигини кўрсатиб бориши керак. Оммавий ахборот воситалари конференцияга тайёргарлик кўриш бутун даврини, конференциянинг ўзини ва ундан кейинги даврни ёритишда муайян умумий стратегияга эга бўлишлари лозим.

Тарих масалаларини ёритишнинг ҳам ўз стратегияси бўлиши керак. Ўтмишдаги бирон нарса тўғрисида ким боплаб, аёвсиз ёзиши хусусида, айниқса, айрим матбуот органлари ўртасида мусобақалашиш ярамайди. Бу соҳада ҳам куч-ғайратларни мувофиқлаштириш, ҳаракатларни келишиб олиш зарур. Ниҳоят, партия тарихи дарслиги ҳамда бошқа ҳужжатларга доир ишлар жадаллаштирилган тақдирда бу нарса жуда ёрдам берган бўлур эди.

Ҳамиша ва ҳар ишда ҳалол бўлиш керак — турмушимизни янгилаш борасидаги ғоят катта бунёдкорлик ишларини халқ батамом қўллаб-қувватлаётганлиги н и н г шарти мана шу, деди СССР Театр арбоблари союзи правлениесининг раиси **К. Ю. Лавров.** У қайта қуриш йўлининг мустаҳкамлигини гарантиялайдиган энг асосий принципларни ишлаб чиқиш керак, деган таклифни айтди. Шундай қилиниши шарт.

Ҳали эслатиб ўтилган қонунлар ҳам шулар жумласидандир. Қонунлар ярим-ёрти эмас, балки тўла куч билан амал қилишига эришиш керак. Олға томон шитоб билан ҳаракат қилиб бориш гарантияси мана шундадир. Ўз ҳаёти ва ишлари билан қайта қуришга содиқ эканликларини исботлаган кишилар партия конференциясига албатта, боришларини ва аксинча, унга қаршилик кўрсатаётган, унинг олға силжишига тўсқинлик қилаётган кишилар эса шу конференцияда бўлмасликларини жуда истардим, деди нотиқ.

СССР Нашриёт, полиграфия ва китоб савдоси ишлари давлат комитетининг раиси **М. Ф. Ненашев** омманинг қайта қуришдаги роли тўғрисида гапирди. У мамлакатнинг ҳамма жойида меҳнаткашларнинг активлиги кучайганлигини қайд этиб, баъзи кишилар ҳали ҳам гўё қайта қуришни «юқоридан» туриб — аппарат кучлари билан амалга ошириш мумкин деган фикрдадирлар, деди.

Ваҳолонки, қайта қуришнинг асосий хусусияти у миллионларнинг иштирокисиз амалга оширилиши мумкин эмаслигидадир. Шунинг учун ҳам «Правда»нинг мақоласи жуда ўз вақтида чиқди. Бу мақола одамларни асло бефарқ қолдирмади, афкор оммани ниҳоятда тўлқинлантириб юборди. Ҳозир одамларнинг хатлари — газеталардаги энг ўқимишли нарсалардир. Тўппа-тўғри, рўй-рост ёзилган бу хатлар қайта қуриш муқаррарлигининг далилидир.

Бу — партия конференцияси арафасидаги жуда муҳим сиёсий сабоқ, одамларга шу қадар зўр ишонч сабоғидир.

Биз турғунлик даврининг моҳиятини ҳозирча яхши кўрсатиб берганимиз йўқ ва уни яққол кўрсатишимиз шарт, деб ҳисоблайман. Ахир жамиятнинг, мамлакатнинг бошқа йўли йўқми, деган асосий саволнинг жавобини мана шундан топиш мумкин. Буни ҳамма тушуниб олиши керак.

Мана шу турғунлик даври бизни: ахлоқий муҳитни ҳам, ёшларнинг маънавий соғлиғини ҳам қанчалик бузганлигини партия конференциясида ҳам баралла айтиш лозим, деб ҳисоблайман. Жамоатчиликнинг неча ўн йиллар мобайнида таркиб топган пассивлигини, масъулиятсизлигини, фақат юқоридан бериладиган ва сўзсиз итоатгўйликка олиб борадиган буйруққагина қулоқ солишга одатланиб қолганлигини бартараф этиш осон эмас. Аммо биз бундай кўринишларни бартараф этишимиз лозим. Шундай қилинмаса, олға томон ҳаракат бўлмайди, жамият тараққий этмайди.

Менимча, биз ҳозир партия тўғрисида кўпроқ гапиришга жуда муҳтожмиз. Конференция партия конференцияси бўлиши сабабли мен аслида шундай кенг кўламдаги жиддий гурунг ҳали бошланганий йўқ, деб ҳисоблайман. Газеталарда бу нарса кўринмаяпти. Партия аппарати сукут сақламоқда, деган фикр туғилмоқда, баъзилар эса партия аппаратининг сукут сақлаётганлиги тасодифий эмас, унинг айтадиган гапи йўқ, ёки у ўзгаришларга қўшилмаяпти, деган хулоса чиқармоқдалар. Партия тўғрисида, унинг қайта қуришдаги роли ҳақида ҳозир гаплашиб олиш ниҳоятда зарур, деб ҳисоблайман.

Коммунистлар ва партиясизлар, комсомоллар, эҳтимолки, ҳатто пионерлар, ветеранлар ва ёшлар — хуллас ҳамма: Биз XIX Бутуниттифоқ партия конференциясини қандай кутиб оляпмиз, деган битта муаммони муҳокама қилмоқда, деган таассурот вужудга келмоқда, деди «Комсомольская правда» газетасининг бош редактори **Г. Н. Селезнев.**

Ҳозир йиғилишлардагина эмас, шу билан бирга редакцияларнинг почтасида ҳам демократиямиз қандай ривожланади, биз қайси йўлдан борамиз, умуман социалистик плюрализм нима ўзи, деган катта ва кичик жуда кўп саволлар ўртага қўйилмоқда. Ишончим комилки, ёшларнинг бу қизиқишини сўндирмаслик, ўткир, аччиқ саволлар бераётган кишиларни силтаб ташламаслик керак.

Ёшлар қайта қуришга фаол киришаётганликларини кундалик практикада кўриб ишонч ҳосил қилмоқдамиз. Бизнинг газетамизда «Иш беринг» деган рубрика пайдо бўлди.

Дарҳақиқат, конкрет тадбирнинг, ҳатти-ҳаракатнинг қадр-қиммати ошмоқда. Биз, газетачилар, «Турар жой қилиб қишлоқни танлайман» рубрикаси қишлоққа бориб уни юксалтиришни шу қадар кўп истовчиларни оёққа турғизишини кутмаган эдик. Бу рубрика Россия Ноқоратупроқ зонасидаги қишлоқларнинг сира осон бўлмаган турмушига бағишланган эди. Қишлоқда яшаш учун кўчиб боришни хоҳловчилар юз минг кишидан ошиб кетди. Ҳозиргача эса 20 мингдан кўпроқ йигит-қиз ўша ёққа жўнаб кетди.

Гарчи хўжаликлар асосан уларнинг келишига ҳозирлик кўрсаларда, қишлоқларга янги кўчиб келган кишилар ҳар қандай майда-чуйда ишкалликларга дуч кела бошлайдилар. Ёшларнинг ҳафсаласи пир бўлишига ҳеч қандай асос қолдирмаслик муҳимдир, афсуски аввалари шундай бўлар эди. Онгни ҳамиша турмуш белгилаб келган, зотан биз қайта қуриш даврида мамлакат Россиямиз Ноқоратупроқ зонасини юксалтиришга даъват этган кишиларни алдашларига йўл қўя олмаймиз.

Сўнгра Бутуниттифоқ Музика жамияти правлениесининг раиси **И. К. Архипова** сўзга чиқиб, жамиятни ўзгартириш жараёнида маданиятнинг муҳим роли тўғрисида гапирди. Мамлакатимизда жуда кўп ажойиб музикачилар бор, деди у. Иккинчи томондан эса музикага эътиборсизлик кўзга ташланмоқда. Бу ҳол илк болалик давридан бошланмоқда.

Бутуниттифоқ Музика жамиятининг фаолияти мамлакатнинг музика ҳаётига сезиларли таъсир ўтказиши керак. Афсуски, ҳозирча оммавий ахборот воситалари жамият ва унинг ишлари тўғрисида кам хабар бермоқдалар.

Баркамол шахсни тарбиялаш-ғоят муҳим муаммодир. Бундай тарбия эса болаликдан бошланади.

Бизда мактабгача бадиий тарбия ўз ҳолига ташлаб қўйилган, умумий таълим мактабларида музикани ўқитиш ниҳоятда ёмон ташкил қилинган. Агар биз болани гўдаклигидан яхши музикага, халқ қўшиғи, масалан ватанпарварлик қўшиғига меҳр-муҳаббат руҳида тарбияламас эканмиз, у ҳолда мана шу бўшлиқни тез орада қандайдир рок ёки ҳозир мислсиз миқёсларда кўпайиб кетган даҳшатли музика эгаллаб олади.

Пировардида нотиқ оммавий ахборот воситаларининг вакилларига мурожаат этиб, музика санъати — муҳим, мафкуравий санъат эканини унутмангиз, деб истак билдирди. Бу санъатга жамият муттасил эътибор бериб, унга ғамхўрлик қилиши зарур.

Ошкоралик — қайта қуришнинг қудратли воситаларидан биридир. Ундан ниҳоятда зўр принципиаллик билан фойдаланиш лозим, деб таъкидлади ўз нутқида СССР Ёзувчилар союзи правлениесининг биринчи секретари **В. В. Карпов.** Ҳозирча эса, деб ҳисоблайди у, бир ёқламалик ҳоллари оз эмас. Газета ёки журнал биронтасини ўткир танқид қилиб, мақола босиб чиқаради-ю, аммо танқид қилинган кишига сўз бермайди. Бу тўғри эмас, деб ўйлайман, шу хато тузатилиши керак, деди нотиқ.

Шу муносабат билан мунозара қатнашчилари матбуот саҳифаларида далил-исботлар билан жавоб қайтаришда баб-баравар ҳуқуқдан фойдаланишлари керак, деган фикр билдирилди. Нотиқнинг айтишича, бу нарса оммавий ахборот воситаларини фактларни анча пухта танлаб олиш ва текширишга мажбур қилган бўлур эди.

«Театр» журналининг бош редактори **А. Д. Салинский** бундай деди: бизнинг жамиятимизда инсон шахсининг салоҳияти ва имконияти тўла-тўкис намоён бўлмаяпти. Унинг ҳоҳиш-иродаси, унинг меҳнати, унинг орзу-умидлари охиригача намоён бўлиб қолаётгани йўқ. Социализм даврида инсоннинг барча имкониятлари — унинг истеъдоди, таланти жуда тўлиқ намоён бўлиши керакдек эди. Аммо бир вақтлар Горький революциядан илгариёқ таърифлаб берган эски формула: Россияда ўзига-ўзи баҳо беришнинг етарли эмаслиги сабабли кўкйўталдан ўлаётган одамларга қараганда кўпроқ одам ҳалок бўлмоқда, деган формула ҳамон амал қилиб келмоқда. Дарҳақиқат, биз кўпинча инсон нақадар катта имкониятларга эга эканлигини тушунмаймиз, инсоннинг ўзи ҳам буни тушунмайди. Мана шуларнинг ҳаммасини тўла-тўкис намоён этиш — социал бурчдир. Биз ҳозирча шунинг учун бундай қила олмаймизки, мамлакатимизда кўп йиллар мобайнида коллектив ҳамиша ҳақ деган догматик принцип устун бўлиб келди. Бекор гап, ҳамиша ҳам коллектив ҳақ бўлавермайди.

Кўп нарсани шахс, айниқса жиддий, теран мулоҳазали, истеъдодли шахс белгилаб беради, коллектив эса қандайдир бир қолипдан чиқмай, сийқа йўлдан бораверади. Ҳар бир ишчи, олимда, ҳар қандай артист, композиторда, қишлоқ меҳнаткашида шу қадар ажойиб резервлар мавжудки, уларни намоён этиш керак.

Пировардида **А. Д. Салинский** партия конференцияси қайта қуриш ғоялари ва практикасини қўллаб-қувватлаш юзасидан умумхалқ референдумига айланган тақдирдагина у муваффақиятга эришишини таъкидлади.

Сўнгра учрашув қатнашчилари ҳузурида **М. С. Горбачев** нутқ сўзлади.

Мен сизларнинг ҳаммангизга, аввало ўз фикрини билдирган кишиларга миннатдорчилик изҳор қилмоқчиман. Қолган ҳамма кишилар охиригача бу ерда муҳокама қилинаётган мавзуга қизиқиб қараганликларини кўриб турдим. Биз учун, Марказий Комитет учун бундай учрашувлар жуда муҳим, бундай анъана вужудга келганлиги яхши бўлди. Шу муносабат билан, ҳеч бўлмаганда, икки масала хусусида гапирса бўлади.

Биринчидан, партия раҳбарияти сизлар билан маслаҳатлашишга муҳтож. Илмийликдан маҳрум бўлган сиёсат беқарорликка, хатоларга маҳкум этилган бўлади. Буни биз ўз тажрибамиздан биламиз. Маънавийлик билан бойитилмаган сиёсат ҳам катта зиён етказиши мумкин, деб ўйлайман. Бундай ҳоллар қандай оқибатларга олиб келганини ҳам биламиз. Шу сабабли бу учрашув бизга муҳимдир.

Иккинчидан. Фикрлашувлар сизларга, идеология ташкилотларининг, журналлар, газеталарнинг раҳбарларига ҳам ўз йўлингизни ва ўз ёндашувларингизни таққослаб олиш имконини беришига аминман. Айниқса, идеология, онг соҳасида ҳаммамиз учун муштарак йўл-йўриқлар керак-ку, ахир. Эркинлик ҳамиша ошиб борувчи масъулият билан ҳамқадам бўлади, деб ўйлайман, ўртоқлар. Мана шу бурилиш даврида, жамият тарихимизнинг жуда масъулиятли босқичида турган бир пайтда редакторлар, оммавий ахборот воситаларининг раҳбарлари зиммасига жуда катта масъулият тушади. Ўз йўлларини таққослаб олиш учун редакторлардан ҳар бири мана шундай мулоқотларга, мана шундай учрашувларга муҳтож. Шу боисдан мен бу учрашувни яна бир бор табриклайман.

Мана шу учрашувларимиздаги фикр-мулоҳазаларнинг бутун хилма-хиллигини биз пайқаб олишимизга сизларнинг ишончингиз комил бўлаверсин. Қолаверса, бу фикр-мулоҳаза юритиш учун, яхшироқ англаш учун, тасаввурларни равшанлаштириш, уларни аниқ таърифлаш, сўнгра эса ҳаётий позицияда рўёбга чиқариш учун негиздир. Масалан, мени илҳомлантираётган нарса шуки, бизнинг учрашувларимиз борган сайин теранлашиб, мулоқотимиз тобора сермазмун, тобора чуқур бўлиб бормоқда. Бунинг сабаби равшан, чунки энди қайта қуриш бошқа уфқларга, ўзга параметрларга чиқиб олди.

Аввал бошда мен, бугунги учрашувни бўлғуси XIX партия конференциясига бағишламоқчимиз, деб айтган эдим. Дарҳақиқат, партиямизда, умуман жамиятимизда конференциядан умид катта. Чет эллик дўстларимизнинг ҳам конференциядан умиди катта. Душманларимиз ҳам қандайдир режалар тузиб, нималаргадир умид қилмоқдалар. Шу сабабли конференцияга шунчалик зўр қизиқиш билан қаралмоқда.

Конференцияга кимлар сайланиши, жамиятимизнинг, социализмнинг ҳаётий муҳим, тақдирни ҳал этувчи муаммолари хусусида қарорлар қабул қилиш кимнинг қўлида бўлиши кўп кишиларни жуда ҳаяжонга солмоқда.

Умуман, қайта қуришнинг тақдири одамларни ҳаяжонлантирмоқда. Шунинг ўзи ҳам жуда яхши.

КПСС Марказий Комитети конференция делегатлари қилиб сайлаш учун номзодларни танлаш тартиби хусусида фикр айтди. Биз таърифлаб берган позицияга мувофиқ қайта қуришнинг астойдил тарафдорларини, актив коммунистларни делегат қилиб сайлаш керак. Мана бунча ишчи ва деҳқон, мана бунча аёл сайлансин, деган қабилда ўтмишда бўлган топшириқлар берилмасин. Асосий сиёсий кўрсатма шу — конференцияга қайта қуришнинг актив тарафдорлари сайлансин.

Биз, номзодлар, албатта, партия ташкилотлари билан меҳнат коллективларининг, район ва шаҳар партия комитетларининг иштирокида, умуман бутун халқ томонидан танлаб олинсин, деган фикрни айтдик. Баъзи обкомлар конференцияга кўрсатиладиган номзодлар хусусидаги таклифларни умумхалқ ўртасида муҳокама қилиш учун уларни пленумлар ўтказилишидан аввал, сайловдан илгари маҳаллий матбуотда эълон қилишга қарор бердилар. Бизнинг фикримизча, бу жуда тўғри. Бундай ёндашув конференцияга делегатлар танлашга тўғри позицияларда туриб ёндашиш имконини беради.

КПСС Марказий Комитети партия конференциясига делегатлар составини шакллантиришнинг бутун жараёнини доимо ўзининг эътибор марказида тутади. Унга тахминан 5 минг делегат, яъни партия XXVII съездига қанча делегат сайланган бўлса, шунча делегат сайланади.

XXVII съезднинг йўли тўғрилигига бизнинг ишончимиз комил, ўртоқлар. Биз тўғри йўлни танлаб олганимизни Марказий Комитетнинг 1985 йил апрель Пленумидан кейин ўтган уч йил тасдиқлаб турибди.

Хўш, биз конференциянинг вазифаси нималардан иборат бўлади, деб белгилаяпмиз? Уни ўтказишдан мақсад нима? Конференция қайта қуриш қандай бораётганини асосли равишда таҳлил этиши, унга янги қудратли турткн бериши керак. У қайта қуриш жараёнлари, демократиялаш жараёнлари муқаррарлигига кафолат бериб гина қолмай, шу билан бирга шу жараёнлар кенгайишига, чуқурлашишига қатъият билан кўмаклашадиган сиёсий, мафкуравий, ташкилий шарт-шароитларни яратиб бериши лозим.

Биз, ифодали қилиб айтганда, қайта қуриш траекториясининг жадаллашув босқичига кўтарилдик. Иккинчи босқич, мана шу икки-уч йил жуда мураккаб бўлишини олдиндан пайқаганмиз. Стратегия амалий сиёсатга, жамиятнинг амалий жараёнларига айланмоқда, барча қатламларни ўз ичига олмоқда. Тиғизликни кутиш лозимлигини, янги вазият вужудга келишини билардик. Шундай бўлса ҳам, бунга ҳамма ҳам тайёр эмаслиги маълум бўлиб қолганлиги бу ерда тўғри айтилди, партиянинг кадрларнинг, бутун жамиятнинг зиммасидаги масъулият кучайиб бораётганлиги табиийдир, ўртоқлар. Бу ҳаракатнинг белгилари — ошкоралик, демократия кенгайиб бораётганлигидан, базиснинг ўзидаги, бошқарув системасидаги, қолаверса жамият турмушининг барча соҳаларидаги чуқур ўзгаришлардан иборат, биз учун, таъбир жоиз бўлса, янгилик эшиклари, одатдан ташқари ҳаётий макон эшиклари очилгандек бўлди. Мана шу макон эса кўп жиҳатдан нотаниш, жуда катта макон бўлиб чиқди. Биз кашшофлар йўлидан боряпмиз, демак биз олға силжияпмиз. Авж олиб кетган жараёнлар хусусида одамларнинг фикри бир хил эмаслиги мана шундан келиб чиқади.

Бунга тайёр бўлиш кераклигини билар эдик. Янгича фикрлаш, ҳаракат қилиш ва яшашга тайёр бўлиш керак эди.

Биз Сиёсий бюрода фикрлашиб, қайта қуришнинг иккинчи босқичидаги муаммоларнинг янгилиги, янги ҳодисалар ва жараёнларнинг миқёси бутун партияни, кадрларимизни янги вазиятга қўйганини қайд этдик. Ҳозирги вазиятни ҳамма ҳам тўғри баҳолашга унчалик тайёр эмаслигини пайқаб олдик. Биз кўп кишиларнинг — ишчиларнинг ҳам, зиёлиларнинг ҳам, раҳбар кадрларнинг ҳам онгидаги ҳақиқий саросималикни фаҳмладик. Очиғини айтганда; қуйидагина эмас, юқорида ҳам шундай бўлди. Шунда Сиёсий бюро қайта қуришнинг иккинчи босқичини идеологик жиҳатдан таъминлаш масалалари юзасидан Бош секретарь нутқ сўзлашини зарур деб топди. Сиёсий бюро томонидан февраль Пленумида айтилган ва маъқулланган ҳамма гаплар ҳозир ҳам тўла ҳажмда йўл-йўриқлик аҳамиятини сақлаб қолаётганини таъкидлаб ўтмоқчиман.

Бу гапни айтаётганимнинг сабаби шуки, ҳақиқатан ҳам авж олиб кетган мана шу жараёнларда айрим кишилар янглиша бошладилар, ўртоқлар. Айрим кишилар ўзини йўқотиб, ваҳимага тушиб қолди. Дарвоқе, ваҳима шундай бир йўсинга айландики, — буниси жуда жиддий, — қайта қуриш социализм қадриятларини бузиш, инкор қилишга айланиб кетмаяптими, у ёт ҳодисаларни келтириб чиқармайдими, жамиятни беқарорлаштиришга олиб бормайдими, деган саволлар пайдо бўлди. Айтиш керакки, буларнинг ҳаммаси — жуда жиддий масалалар. Шу боисдан ҳам мен ваҳимага тушган кишиларни масъулиятсиз ёки қайта қуришга қарши кайфиятдаги кишилар қаторига дарров қўшиб қўймаган бўлур эдим.

(Давоми учинчи бетда).

ДЕМОКРАТИЯЛАШ ОРҚАЛИ— СОЦИАЛИЗМНИНГ ЯНГИ ҚИЁФАСИ САРИ

(Давоми. Боши биринчи ва иккинчи бетларда).

Йўқ, ўртоқлар, биз бу масалага жиддий қарашимиз, иккинчи тарафга оғиб кетмаслигимиз, қандайдир шубҳа-гумонларини айтган ҳар бир кишини қайта қуришга қарши деб атамаслигимиз керак. Матбуотда «қайта қуриш душмани» иборасини ишлата бошлаган кишиларнинг позициясига мутлақо қўшилмайман. Хўш, бу нима деган гап, ўртоқлар? Бу — жуда хунук гап. Бу — «Советская Россия» газетаси орқали гўё бизга НЭПманларнинг, қулоқларнинг авлодлари ва шу кабилар хавф соляпти, деган уйдирмани тўқиб чиқаргандек хунук гап. Буни қаранг-ки, орадан 70 йил ўтгач, НЭПманлар, троцкийчилар, ДАНларнинг авлодлари билан бизни чўчитмоқчи бўляптилар! Келинглар, юксакликда бўлайлик, ўртоқлар!

Биз қайта қуриш орқали социализмнинг Ленин тасаввур этган қиёфасини қайта тикламоқчимиз, совет жамиятини сифат жиҳатдан янги марраларга олиб чиқмоқчимиз. Биз социализмнинг инсонпарварлик имкониятини чинакамига намоён этмоқчимиз, қайта қуришнинг вазифаси — мана шу. Аммо бунинг маъноси шуки, қайта қуришнинг иккинчи босқичида биз янгиланган жамият, Ленин ғоялари руҳида янгиланган инсоний муносабатлар бош мақсад эканини кўришимиз керак.

Биз бу ишни инсонпарварлик, ишонч, ҳурмат руҳи билан суғорилган усулларда қилишимиз керак. Бундан — принципсизлик, қандайдир қовушмайдиган нарсаларни қориштириш, бирлаштириш усули билан қилиш керак, деган маъно келиб чиқмайди, йўқ. Умуман биз «ўртоқ» деган буюк сўзнинг ҳақиқий, гўзал маъносини қайта тиклашимиз лозим. Партияда, жамиятда ўртоқлик руҳини қайта тиклашимиз керак.

Биз социализмни халқ манфаатлари йўлида Ленин фикри параметрларига чиқариш мақсадини кўзлайдиган қайта қуриш ишини «гуруҳ-гуруҳ бўлиб муштлашиш» усулида олиб бора олмаймиз. Биз тузумни бузаётганимиз йўқ-ку, биз мулк шаклини ўзгартираётганимиз йўқ-ку, ахир. Бизда Советлар қоляпти. Ленинга қулоқ солинг: социализмни капитализмдан бизга мерос бўлиб қолган инсонлар билан қуриш керак, деган эди у. Биз эса қайта қуришни социализм шароитида ўсиб етишган одамлар билан олиб боряпмиз. Хўш, уларнинг бирон-бир қисмидан воз кечишимиз керакми?

Йўқ. Биз масалани бу тарзда қўя олмаймиз. Биз, жамиятни жипслаштирайлик, бирлаштирайлик, қайта қуришни кўзлаб иш тутайлик, деган шиорни ўртага ташляпмиз. Энг муҳими — мана шу, ўртоқлар. зарур бўлиб қолган тақдирда биз у ёки бу салбий ҳодисаларнинг илдизларини аниқлаб олишимиз керак. Бундай ёндашув — бизнинг танлаб олинган йўлдаги, танлаб олинган мақсадлардаги, танлаб олинган усуллардаги ишончимиздан далолат беради. Биз мана шуларни ҳозирнинг ўзидаёқ топдик. Назаримда, қайта қуришнинг ўзига хос жиҳати худди мана шундан иборат, унинг кучи мана шунда. Ҳаммамиз шу ҳақда тузукроқ ўйлашимиз керак. Бу — фойдалидир, энг муҳими эса, бизга жуда зарур, ҳаётий зарурдир. Ҳалиги луқмамда айтган эдим ва яна бир бор таъкидлаб ўтмоқчиман: партия ҳам халққа хизмат қилади, барча оммавий ахборот воситалари ҳам халққа хизмат қилади.

Халқнинг тақдири ҳақида юзаки, бюрократларча, лоқайдлик билан ёзиш ярамайди. Баъзан манзара тўғри тасвирланади-ю, аммо гўё инсон халқнинг дардини сезмаётгандек ёзилади. Мана шу дард сезилмаган жойда қалбаки иборалар, мажозлар пайдо бўлади, ёрлиқлар ёпиштирилади — хуллас, ҳар мақомга йўрғалаш билан шуғулланилади. Такрор айтаман, муаллиф халқнинг дардини ҳис этмаган тақдирда шундай бўлади. Башарти, бу нарса ҳис этилса, башарти сиз ҳамиша халқингизни эсда тутсангиз, ҳатто энг оғир воқеалар ҳақида ҳам астойдил дард билан ёзсангиз, мана шунда ёзган нарсангизда сабоқ ва умид руҳи юзага чиқади. Чунки, унда халқнинг тақдирига дахлдорлик, халқнинг яхшироқ яшаши, ўзини яхшироқ ҳис этиши ҳақида ғамхўрлик руҳи сезилиб туради. Мен сизларга ўргатмоқчи эмасман, шунчаки сизларнинг фикрингиз ва дилингизга мурожаат этяпман.

Умуман олганда, сизлар ҳам ўз ишингизни қайта қуришингиз керак. Оммавий ахборот воситалари — қайта қуриш қуроли. Улар самарали қурол бўлмоғи учун бутун жамият каби ўзини қайта қуриши лозим. Биз танқид монополияси йўқ, танқид қилинмасин, деб тақиқлаб қўйилган зоналар йўқ, деб айтяпмиз. Демакки, матбуотнинг ўзи ҳам бекик зона бўла олмайди. Сизлар халқ, социализм, қайта қуриш мақсадлари йўлида масалаларни жиддий, ҳаққоний қилиб қўйишингиз керак. Мана шу ишда матбуот партиянинг мададига умид қилишга ҳақлидир.

Мен сизлар билан гаплашмоқчи бўлган яна бир мавзу — консерватизмдир. Нега у бу қадар яшовчан? У нимадан озиқ олади?

Консерватизм — қайта қуришга тўсқинлик қилаётган энг катта омил, деб ҳисоблайман. У нимадан озиқ олишини аниқлаш масаласидан бўйин товламаслик керак, чунки бу саволга бериладиган жавоб шу ҳодисани бартараф этиш усулларини тўғри белгилаб олишда партияга ҳам, оммавий ахборот воситаларига ҳам ёрдам беради.

Биз қайта қуриш йўлларида консерватизмга зарба беришимиз керак. Тафаккурдаги догматизм, эскича фикрлаш одати, янгиликдан чўчишгина эмас, ғаразли манфаатлар ҳам жамиятнинг бир қисмидаги консерватизмга озиқ беради. Ғаразли мақсадларга келганда, бу мавзу матбуотда кўтарилмоқда. Қайта қуриш, таъбир жоиз бўлса, айрим кишиларнинг нозик жойига тегди ва шу сабабли улар қаршилик кўрсата, жамиятни янгилаш жараёнига тўсқинлик қила бошладилар. Аммо, бу — муаммонинг фақат бир қисми. Ҳар ҳолда тафаккурдаги догматизмни бартараф этиш — жамият учун энг муҳимидир, чунки сиёсатчида ҳам, адибда ҳам, илмий ходимда ҳам шу иллат бор. Интеллектуал фаолият билан боғлиқ бўлган ҳамма кишиларда шу иллат бор, бу эса назарий таҳлилни ҳам, сиёсатни ишлаб чиқиш ва шу кабиларни ҳам кўп жиҳатдан белгилаб беради.

Фикрлаш ва ҳаракатларда эски усуллар мавжуд, мана шу усуллар ишчини ҳам ўз гирдобига олган. Бу — жиддий, чуқур ҳодиса. Биз ҳаммамиз — ўз замонамизнинг фарзандларимиз. Қайта қуриш ғоясини ўзимиз кўтариб чиқдик, аммо унга халақит бераётган кўп иллатлардан ҳали фориғ бўлганимиз йўқ. Буни кўрсатиб бериш — оммавий ахборот воситаларининг ва, албатта, партия идеологияси ишининг жуда муҳим вазифасидир, ўртоқлар. Бу мавзуни мана шундай ишлаб чиқиш, шу тарзда ўртага қўйиш инсонга ўз фикрларида революция қилишга, ўз позициясини белгилаб олишда ёрдам беради.

Ҳа, консерватизм кўпинча ғаразли мақсадлардан озиқланади. Аммо ўзимнинг ҳозирги позицияларимни сақлаб қолиш, ўзимга жуда ёқадиган нарсаларни сақлаб қолиш учун у ёки бу муаммоларни кўтариб чиқяпман, деб ким минбардан гапиради-ю, буни ким газетага ёзади. Ҳеч ким бундай қилмайди-ку, ахир! У ўз позициясини шундай талқин этадики, гўё халқ бахт-саодати, социализм манфаатлари йўлида иш қилаётгандек қилиб кўрсатади. Буни фаҳмлаш ва тушуниш керак.

Яна бир жуда нозик жиҳат бор, ўртоқлар. Ўзининг бирон-бир позициясини эгаллаб олган кишини биз кўпинча консерватор деб эълон қиламиз. Бироқ суриштирсангиз, кўпинча у ҳозирча янги шароитларда ишлай олмаганлиги оқибатида шундай аҳволга тушиб қолганини кўрасиз. Бундай киши янги шароитларда ишлай олмайди, ўртоқлар. Бундай аҳволни ҳозир жуда кўплаб кўриш мумкин! Янгичасига ишлаш усулларини ўрганиш нақадар қийин кўчаётганини кўриб турибмиз-ку, ахир. Биз неча ўн йиллар давомида буйруқбозлик - маъмуриятчилик системаси усуллари доирасида ишлаб келганимиз учун ҳам бу нарса қийин кўчяпти. Наҳотки, биз ҳали янгичасига ишлашни ўрганиб олмаган шу кишиларни қайта қуриш душманлари, ашаддий консерваторлар жумласига қўшиб қўйсак?

Жамиятда конкрет тажриба орқали, мунозара, шу жараённи англаш, тушуниш орқали, жамиятимиз янгиланишини эътиборга олиб позицияларни ўзгартириш орқали қайта қуришнинг реал жараёни давом этмоқда. Бу — жиддий иш. Биз ҳаммага ўз ишини қайта қуриб олиш имконини беряпмиз. Суҳбатларда ҳам матбуотда ҳам шу ҳақда гапиряпмиз. Аммо баъзан шундай мулоҳаза юритмоқдалар: биз қайта қуриш учун ҳаммага уч йил муҳлат бердик, энди етади. Ўзингни-ўзинг қайта қуриб олмадингми, жўнаб қол, дейдилар. Ҳа, сиз билан биз ҳали ҳам ўзимизни-ўзимиз қайта қуриб олганимиз йўқ! Рўй-рост ва очиқ айтаман: қайта қуриб олганимиз йўқ, фақат қайта қуришни давом эттиряпмиз.

Ҳозир нима қилмоқ керак? Партиявий ишда, оммавий ахборот воситаларининг ишида нимага урғу бермоқ керак? Бу ерда қайта қуриш давомида биз барча соҳаларда кўп иш қилаётганлигимиз ҳақида тўғри фикр айтилди, аммо энг мухим нарса — халқнинг ҳаёти, унинг фаровонлиги, унинг кайфияти, унинг ўзини қандай ҳис этаётганлиги эътибордан четда қолмаслиги керак, ўртоқлар. Моддий фаровонликкина, социал муҳитгина эмас, айни вақтда инсон ўзини қандай ҳис этаётганлиги, инсоннинг иззат икроми ҳам диққат марказида турсин.

Биз турмушнинг барча соҳаларида, жумладан, маънавий сохада энг катта иллатни — афсуски, авторитар-бюрократик бузишлар оқибатида сохталаша бошлаган социализм даврида юзага келган ётсирашни бартараф этишимиз керак. Демократиялаш, ошкоралик йўли, жамиятимизни ахлоқий поклаш йўли билангина ётсираш, бюрократизм, расмиятчиликни бартараф этиш мумкин. Мана шу ишда биз бутун халқнинг ошиб бораётган сиёсий, ақлий, маданий имкониятлари бераётган актив мададни сезиб турибмиз.

Бу соҳада биз зиёлиларимизнинг ҳам мададини сезаяпмиз. Бу мадад кучайиб бормоқда. Умуман, биз қайта қуришни зиёлиларсиз қандай амалга оширамиз? Зеро, биз қилишга муваффақ бўлган ишларда ишчилар, деҳқонларгина эмас, зиёлиларимиз ҳам актив қатнашдилар.

Биз партияда ва жамиятда партия конференциясини муваффақиятли ўтказишга кафолот берадиган муҳитни ҳар томонлама вужудга келтиришимиз лозим. У ёки бу факт ёҳуд воқеа ҳақида ким қаттиқроқ ва биринчи бўлиб бақириши фазилат эмас. Оммавий ахборот воситалари энг муҳим муаммоларни кўтариб чиқишлари керак. Ҳозирнинг ўзидаёқ бизнинг қайта қуриш тарихимиз бор. Мана шу қийин, мураккаб тарихни давом эттириш зарур. Модомики биз ўтмишни эсга олаётган эканмиз, албатта, ҳозир нима қилишимиз кераклигини яхшироқ тушуниб олиш, ўтмишдаги хатоларни такрорламаслик учун шундай қиламиз.

Бу ишларнинг ҳаммасини беҳуда шов-шувсиз қилиш керак. Мен бу масалани қандай қўймоқчи эканимни биласизми? Халқимиз кутаётган ва душманларимиз қўрқадиган нарса, у ҳам бўлса — қайта қуришнинг муваффақияти биз учун энг яхши дабдабадир.

Танқидни янада ривожлантириш, ошкораликни кенгайтириш — ғоят муҳим масала. Баъзан, танқид ва ошкораликнинг чегаралари борми, деб сўрайдилар. Бу масала бизда фикрларнинг социалистик хилма-хиллиги доирасида ҳал этилган. Биз танқид ва ошкораликни кенг ривожлантириш тарафдоримиз, аммо у жамият, социализм манфаатларига, халқ манфаатларига хизмат қиладиган бўлсин. Биз консерватизмга қарши изчил ва қатъий курашиш билан бирга, қайта қуриш жараёнига тўсқинлик қилаётган ҳамма иллатларни батамом кўпориб ташлаш билан бирга, қайта қуришга, мамлакатга, халққа хизмат қилаётган ҳамма нарсаларни худди шундай қатъият билан ҳимоя қилишимиз, тарғиб этишимиз, қаттиқ туриб қўриқлашимиз керак.

Қайта қуришни қарор топтиришда бизга янгича ёндашувлар, янгича усуллар, янгича кашфиётлар керак. Лениннинг, янги масалаларни эски усуллар билан ҳал қилишга уринмангиз, бундан ҳеч нарса чиқмайди, деган сўзларини эсга олайлик. Бинобарин, биз янгича ёндашувларни излашимиз керак. Биз ҳам ҳамма йўналишларда — иқтисодий соҳада, маънавий соҳада, илм-фанда, таълимда мана шундай янги усулларни изляпмиз. Оммавий ахборот воситалари янги шаклларни, янги усулларни, янги ёндашувларни эгаллаб олишда халққа ёрдам бериши керак.

Биз февраль Пленумида социалистик жамиятнинг ленинча концепциясини чуқурроқ тушуниб олайлик, деган вазифани ўртага қўйдик. Бу концепцияни ҳозирги конкрет тарихий шароитларда ижодий қўлланиш учун уни тушуниб олиш лозим. Таъкидлаб айтаманки, бу концепцияни ижодий қўлланиш керак. Бу ерда НЭП мавзуига тўхталиб, биз ўтмиш замоннинг ёндашувларидан нусха кўчиришимиз, уларни айнан такрорлашимиз мумкин эмаслигини тўғри айтиб ўтишди. Йўқ, ўртоқлар, биз Ленин фикрини тадқиқ қилишимиз лозим. Унинг фикри бизга ҳамиша кўп ибратли йўлларни кўрсатмоқда.

Масалан, Ленин НЭПни таклиф этганида қандай иш тутганини олиб кўринг. Мамлакат вайрон бўлиб ётган бир вазиятда Лениннинг қатъий фикри, қатъий сиёсати реалликка қаратилди, реал аҳволни ҳисобга олишга асосланди. Шу боисдан ҳамма ҳам, ҳатто Ильичнинг энг яқин сафдошлари ҳам НЭПни дарҳол тушуниб ололмадилар. Ленинни чекинишда айбладилар, у мамлакатни ҳалокатли йўлга судрамоқда, деб ҳисобладилар. Мана шундай бўлган эди, ахир. Шу боисдан мен, Ленин фикрини олайлик, дедим, аммо ўша даврдаги конкрет қарорлардан нусха кўчирмайлик, деб айтяпман. Бу ўринда ҳам янги, ностандарт ёндашувлар бўлиши мумкин. Шундай бўлиши — табиий. Бизда эса баъзан — ностандарт ёндашув пайдо бўлиши биланоқ дарҳол: «Вой-дод социализм ҳалок бўляпти, хусусий мулкчини кўпайтирмоқдалар!» — деб айюҳаннос сола бошлайдилар.

Шу сабабли такрор айтаман: биз Лениннинг социалистик жамият концепциясини тушунишимиз, шунчаки ўтмишга қайтиш учун эмас, балки ҳозирги шароитларни эътиборга олиб, уни ижодий қўлланиш учун тушуниб олишимиз керак. Ўтмишга қайтиш эса ҳарфхўрликнинг, догматизмнинг энг ёмон тури бўлур эди.

Ўртоқлар, биз социализмни гўё инсон шахсини текислайдиган, инкор қиладиган бир нарса деб, қандайдир минимум: моддий неъматлар минимуми, адолат минимуми, демократия минимуми деб тасаввур этишдан узил-кесил халос бўлишимиз керак.

Биз тарихимизнинг етмиш йили мобайнида орттирилган ҳозирги иқтисодий, интеллектуал, маданий имконият биздан ўзининг барча аъзоларига маданий турмуш даражасини, маънавий ва маданий эҳтиёжларни қондириш учун хилма-хил имкониятларни, фикр изҳор этиш ва йўлни танлаб олиш эркинлигини таъминлаб берадиган замонавий жамият моделини рўёбга чиқаришни талаб қилади, деган масалани ўртага қўйишга ҳақлимиз. Бундай қилиш масалани реалистик, жиддий қилиб қўйиш бўлур эди. Аммо буларнинг ҳаммасини ўзимизнинг умумсоциалистик йўлимиз доирасида, ўзимизнинг социалистик демократиямиз ва ахлоқимиз доирасида амалга оширишимиз керак. Бу жамият кўп қатламли ва ғоят мураккаб жамият бўлиб, социал адолат, ўртоқлик, интернационализм принципларидан асло чекинмайдиган социалистик жамият бўлиб қолавериши муқаррар.

Бу ҳақда гапираётганимнинг боиси нима? Умуман айтганда, бутун жамиятимиз социализм тарафдори эканини билдирмоқда-ку. Гап шундаки, энди бизнинг олдимизда социализмни янгилаш вазифаси турибди. Аслида социализм нималигини ва уни қайси методлар билан қуриш, янгилаш, яхшилаш мумкин ва лозимлигини ўзимиз учун равшанлаштириб олиш ҳаммамизга керак, ўртоқлар. Мана шу мавзу устида ўйлаб кўриш ва енг шимариб ишлаш лозим. Биз социализм ҳақидаги анъанавий тасаввурларимизни ҳозирги замон талаблари даражасига кўтаришимиз зарур. Уни илм-фаннинг, иқтисодий ва илмий-техникавий тараққиётнинг ҳозирги ва эртанги кунига тенглаштириб олиш лозим. Қисқаси, биз социализмнинг революцион руҳини ҳам, тарихий истиқболини ҳам қайта тиклашимиз керак. Эҳтимол, социалистиклик мезонларини бир-биридан фарқ қилиш лозим бўлар, чунки бирон-бир ҳаракат бошланса ва янгилик пайдо бўлса, дарҳол, биз қаёққа боряпмиз, социализмдан четга чиқаётганимиз йўқми, деган савол бериладиган бўлиб қолди.

Бу мезонларга аниқлик киритиш лозим. Нималар чинакам социалистик ва нималар социализм ғоясининг ўзига ёт? Социализмни шахсга сиғиниш, буйруқбозлик системаси, турғунлик даврида бузилган, деформациялаштирилган сохта социалистик хусусиятлардан халос этиб, унга чинакам ленинча маънони қайтадан бахш этиш зарур. Бу ишда оммавий ахборот воситаларининг роли бебаҳодир. Биз шундай қилишимиз керак ва шундай қилмай туриб конференцияга бора олмаймиз. Ўзимиз интилаётган жамиятни аниқ тушунмай туриб, унинг, таъбир жоиз бўлса, қиёфасини яратмай туриб конференцияга бора олмаймиз. Биз бу ишни бениҳоя зўр масъулият билан қилишимиз керак, албатта. Яна бир бор айтаман: қайта қуришнинг ўртага қўйилган мақсадларига ҳамма жавобларни биз социалистик йўл доирасида излашимиз керак.

Бинобарин, биронта журнал, биронта газета фикрларнинг хилма-хиллигини рўкач қилиб бизни бошқа йўлга судрамай қўя қолсин.

Ленин тушунчасидаги социализм фикрлар хилма-хиллигини, манфаатлар, эҳтиёжлар хилма-хиллигини таъминлаш, шу манфаатлар ва эҳтиёжларни рўёбга чиқаришни таъминлаш имконини беради.

Биз конференцияга ҳозирлик кўраяпмиз, демак ҳисоб беришимиз, якунлашимиз керак. Биз конференцияда энди ўзимизнинг қайта қуриш тарихимиз ҳақида кўпроқ гапиришимиз керак. Якунларни чиқаришга асосий эътибор берилиши лозим. Бу иш ўз-ўзини танқид нуқтаи назаридан: нималар қилинди-ю, заиф жиҳатларимиз нимада эканлиги нуқтаи назаридан қилиниши керак. Шунда биз истиқболларни ҳам яхшироқ белгилай оламиз. Конференцияда ишчанлик кўпроқ бўлиши керак.

Сўз билан ишнинг бирлиги тўғрисидаги, қабул этилган қарорлар ва улар қандай бажарилаётганлиги ҳақидаги масалани қаттиқроқ қўйиш пайти келди. Биз қабул қилган жуда катта қарорлар структура сиёсатида енгил, озиқ овқат саноати, социал соҳа тарафига жиддий ўзгартишларни таъминлаши лозим. Мана шуларнинг ҳаммаси совет кишиларининг турмуш шароитини яхшилашга олиб бориши керак. Фан техника тараққиёти масалалари, машинасозлик, электроника соҳаси юзасидан чиқарилган қарорларнинг амалга оширилиши ҳаракатимизни жадаллаштиришни, меҳнат унумдорлиги, маҳсулот сифатининг янги параметрларига чиқиб олишни таъминлаши керак.

Энди бизнинг ишларимиз ҳозир қандайлигига тўхталиб ўтмоқчиман. Биздаги ялпи миллий маҳсулот 1987 йилда 3,3 процент кўпайди. Саноат ишлаб чиқариши ҳажмининг ўсиши 3,8 процентни ташкил этди. Уч йил — 1985—1987 йиллар мобайнида ўртача йиллик ўсиш суръатлари: миллий даромад соҳасида 3,3 процентни; ялпи миллий маҳсулот соҳасида 3,9 процентни; саноат маҳсулоти соҳасида — 4,2 процентни; халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш соҳасида 4,7 процентни ташкил этди. Қишлоқ хўжалигининг ялпи маҳсулоти йилига ўрта ҳисобда 1,9 процент, асосий фондларни ишга тушириш 3,5 процент, уй-жойларни фойдаланишга топшириш 3,6 процент кўпайди.

Биз халққа керакли моллар ишлаб чиқариш ишини олға силжитдик, соғлиқни сақлашда, халқ маорифида яхшиланиш бошланди.

Жамиятнинг бунёдкорлик кучлари ҳаракатга келди. Ижобий тенденциялар бошланмоқда. Мана шулар айни ҳаётни ўзгартирадиган омиллардир. Агар биз шу йўналишларни чинакамига авж олдириб юборсак, ҳаёт ўзгариши керак.

Мисол учун, меҳнат унумдорлигининг ўсишини олайлик. 1981—1984 йилларда биз миллий даромаднинг 86 процентини шу йўл билан олар эдик. 1985—1987 йилларда бу кўрсаткич 96 процентга етди. 1987 йилда ўсишнинг ҳаммасига меҳнат унумдорлигини ошириш йўли билан эришилди. Шу йилнинг биринчи кварталида саноатдаги меҳнат унумдорлиги 5,4 процент, шу жумладан, тўла хўжалик ҳисоби ва ўзини-ўзи пул билан таъминлаш шароитида ишловчи корхоналарда 6,6 процент ошди. Қурилишда 8,9 процент, хўжалик ҳисоби шароитида ишловчи қурилиш ташкилотларида эса 9,8 процент ошди. Бу жиддий силжишлардир, ўртоқлар. Агар шу тенденцияларни сақлаб қолсак, кўп нарса яхшилик сари ўзгаради, деб ўйлайман.

Қизиқарли бир факт. 1985 йилда машинасозлик маҳсулотининг 3 проценти, 1987 йилда эса 9,1 проценти янгиланди. Бу уч карра ошишдир. Биз йилига маҳсулотнинг 13 процентини янгилашга эришиш вазифасини қўймоқдамиз. Шартнома интизоми ошмоқда. Бу соҳада ҳам хўжалик ҳисоби амал қила бошлади. Ҳақиқий аҳвол хўжалик ҳисобига, янги иқтисодий нормативларга, Давлат қабулига ва бутун ишлаб чиқариш соҳасини тубдан янгилайдиган бошқа кўп усулларга ўтиш билан боғлиқ бўлган табиий мураккабликларни бартараф этиб бормоқда.

Энди қандай овқатланаётганимиз хусусида. Нималар етишмаяпти? Аввало, гўшт, сабзавот ва мева етишмаяпти. Маҳсулотлар билан таъминлашнинг аҳволи бизни ташвишга солмоқда. Жуда ташвишлантирмоқда. Муаммони тезроқ ҳал этиш сари илгари силжиш учун янада туб чора-тадбирларни изламоқ керак. Магазинларни, умумий овқатланиш корхоналарини, бозорни, кооператив савдосини маҳсулотлар билан тўла-тўкис таъминлаш лозим.

Уй-жой ҳақида. 3 йил мобайнида 10 миллион оила ўзининг уй-жой шароитларини яхшилаб олди. Бу — катта ўсиш. Бир неча беш йиллик мобайнида бизда уй-жой қурилиши кўпаймаган эди.

Товар обороти хусусида. У 13 процент ошди. Уч йил мобайнида алкоголли ичимликлар сотиш икки баравардан зиёд камайган бир пайтда шундай кўрсаткичга эришилди.

Ўсиш бор, у яққол кўриниб турибди, аммо етишмовчилик ҳам бор. Демак, биз ҳамма нарсага анча кўпроқ эга бўлишимиз керак, ўртоқлар. Ҳамма нарса, шу жумладан, хизматлар ҳам кўпайиши лозим. Ҳолбуки, хизмат ҳажми етарли эмас. Бу соҳада кооперативларнинг имкониятлари жуда катта. Мамлакат аҳолиси йил сайин икки ярим миллион кишига кўпаймоқда. Мана шу ўсиш маҳсулотлар ва моллар ишлаб чиқаришни кўпайтириш суръатларини белгилаб бериши керак.

Ҳозир экономикадаги босқич мураккаб. Жуда мураккаб. Ислоҳотни жорий қиляпмиз, Давлат қабулини кучайтиряпмиз, хўжалик ҳисобини ўзлаштиряпмиз. Мамлакатнинг ярмиси хўжалик ҳисобида, ярмиси — хўжалик ҳисобида эмас. Бу — ғалати ҳолат-ку, ахир! Ҳозир давлат буюртмалари юзасидан қарор тайёрланмоқда, бу қарор йўл қўйилган оғишларни тузатиши лозим.

Қайта қуришнинг реалликлари мана шундай, ўртоқлар. Мен сизлардан қайта қуриш жараёнлари қайси соҳада бўлмасин, уларни ёритишда кўпроқ билимдонлик бўлишини илтимос қилмоқчиман. Бу ўринда теранлик, масъулият, вазминлик керак. Консерватизмни, камчиликларни танқид қилиб, ҳамма илғор усулларни жуда актив қўллаб-қувватлаш лозим.

Умуман, ўртоқлар, биз конференцияга тайёргарлик босқичида ҳам, конференциянинг ўзида ҳам ана шу масалаларнинг ҳаммасини принципиал позицияларда туриб қўйишимиз керак.

Конференцияда якун чиқариш маъносида ҳам, истиқболларни белгилаш маъносида ҳам айтадиган гапларимиз бор.

Биз конференцияга жамиятимизнинг сиёсий системасига тааллуқли катта таклифлар билан боришимиз керак. Бу система ҳам обдон қайта қурилишга муҳтож.

Биз партиянинг ҳозирги босқичдаги сиёсий авангардлик ролини ўйлаб кўришимиз керак. Биз Лениннинг партия, жамиятнинг сиёсий авангардидир, деган концепциясидан воз кечмаймиз. Қайта қуриш босқичида социалистик жамиятни такомиллаштиришда, чуқур ўзгартишларни амалга оширишда партиянинг роли янада кўпроқ ортади, деб ҳисоблаймиз. Бу эса партиядан тўғри чамалар ва тахминлар асосида илмий асосланган ҳақ йўлни ишлаб чиқишни талаб қилади. Бу зўр мафкуравий ва ташкилотчилик ишини талаб қилади. Бу вазифани илмий, марксистик таҳлил усулларини эгаллаб олган партиягина уддалайди. Шу сабабли биз партиянинг раҳбарлик ва етакчилик ролини шубҳа остига қўйиш бир ёқда турсин, аксинча, биз бу ролни янада чуқурроқ идрок этишимиз лозим, деб ҳисоблаймиз. Бу роль бошқача — янада салмоқли бўлиши кераклиги шубҳасиз. Айни мен айтиб ўтган нуқтаи назардан сиёсий авангард вазифаларини амалга ошириш нуқтаи назаридан шундай бўлиши керак.

Шу муносабат билан партия, Советлар ва хўжаликни бошқариш органлари ўртасида вазифаларни белгилаб олиш масаласи кўтарилмоқда. Вазифаларнинг қориштириб юборилиши шунга олиб келдики, бора-бора партия ўз зиммасига кўпгина хўжалик ишларини олди, то оператив масалаларгача конкрет вазифаларни ҳал этадиган бўлиб қолди.

Натижада сиёсий авангарднинг вазифалари заифлашиб қолди. Иккинчи томондан, бу нарса Советларнинг ҳам, хўжаликни бошқариш органларининг ҳам масъулияти пасайишига олиб келди.

Биз партия аппаратининг структурасини ҳам қайтадан ўйлаб чиқишимиз керак. Мана шуларнинг ҳаммаси партиямиз замиридаги жуда катта имкониятларни намоён этади. Башарти, биз шу билан айни бир вақтда ҳар бир коммунист активлашуви, ҳар бир бошланғич ташкилот, барча кадрларимиз янада зўр ғайрат билан ишлай бошлаши учун зарур бўлган ҳамма ишларни қилсак, унда иш юришиб кетади. Биз бу хусусда конференцияга бир қанча таклифларни киритишни ўйлаяпмиз.

Табиийки, ўртоқлар, сиёсий авангард бўлмиш партиянинг вазифалари қайтадан ўйлаб чиқилиши муносабати билан Советларнинг роли янгичасига идрок этилиши керак. Уларнинг ролини кўтариш, Советларнинг сессиялари, комиссиялар, депутатлар ишининг аҳамиятини кучайтириш зарур. Олий Советнинг фаолияти ҳам қайта қурилишга муҳтож. Мана шуларнинг ҳаммаси ҳақида обдон пухта ўйлаш лозим.

Биз қайта қуришнинг муқаррарлиги таъминланиши, унда халқ фаол иштирок этиши, энг жонкуяр кишиларни етакчи лавозимларга кўтариши, кайфиятни пайқаб олиши, ишга тегишли тузатишлар киритиши учун зарур бўлган ҳамма хислатларни ўзида мужассамлаштирган, доимий амал қиладиган демократик механизмни вужудга келтиришга эришмоғимиз лозим. Агар мана шундай қилмасак, иқтисодий ислоҳот барбод бўлади, бошқа жараёнлар ҳам барбод бўлади, ўртоқлар.

Агар чуқурроқ назар ташланса, барибир демократиялаш, халқни ҳамма ишларга жалб қилиш жамики муаммоларни ҳал этишнинг калитидир. Шу боисдан ҳам қайта қуришнинг мақсади инсон, қайта қуришнинг воситалари эса инсоннинг имкониятларини сафарбар этишдир. Қайта қуришни мана шулар орқали ва табиийки, маънавий соҳа орқали, халқнинг руҳини мустаҳкамлаш орқали илгари силжитаверамиз.

Биз социалистик ҳуқуқий давлатни барпо этишни ниҳоясига етказишимиз лозим. Шу сабабли суд-ҳуқуқ ишини ҳам ислоҳ қилиш керак бўлади. Буни ҳам конференцияда вазифа тарзида таърифлаб бериш зарур.

Бу— жуда катта бурилиш, ўртоқлар. Ҳозир биз шундай шарт-шароитга асос солаяпмизки, кейинчалик жамиятимиз ўн йиллар давомида шу шарт-шароитларга таяниб иш кўрадиган бўлади. Бугунги масъулиятимизнинг мезони шу билан белгиланади. Шу сабабли бирон-бир масалада бизни қатъиятсиз деб, таъна қилмоқчи бўлсалар, биз бундай жавоб қайтарамиз: йўқ ва йўқ. Сиёсий хатолар — энг қимматга тушадиган хатолардир. Яхши тайёрланган сиёсий қарорлар энг катта натижалар беради. Умуман, ўртоқлар, XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси қайта қуришга янги куч бахш этадиган ва жамиятимизга демократиялаш йўлида, социализм йўлида янада кенг уфқ очиб берадиган масъулиятли қарорлар қабул қилишини хоҳлаймиз.

(ТАСС).

ОРОЛ ҚИСМАТИ—ҲЕЧ КИМГА БЕФАРҚ ЭМАС

11 май куни Ўзбекистон пойтахтида бошланган «Экология ва адабиёт» тематик учрашувида Орол денгизи зонасидаги бугунги вазият, Оролнинг истиқболлари билан боғлиқ кўпдан-кўп жуда ўткир муаммолар муҳокама қилинмоқда. Кенгашда Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистондан, шунингдек бошқа регионлардан келган таниқли ёзувчилар ва олимлар қатнашмоқдалар.

Ҳозир шу ноёб ҳавза ҳамда унга ёндаш уч миллиондан кўп аҳолиси бўлган территория тушиб қолган фавқулодда ҳолат одамнинг ўйламай-нетмай табиатга тажовуз қилганлигининг яққол оқибатидир, деб таъкидланди учрашувда. Эртани ўйламай масъулиятсиз хўжайинлик қилиш, кейинги чорак аср мобайнида волюнтаристик қарорлар ва лойиҳаларни амалга ошириш натижасида денгизнинг юзи ва ундаги сув ҳажми қарийб уч баравар камайиб кетди; Орол сатҳи 13 метр пасайди, қирғоқ чизиғи 70-100 километр нарилаб кетди. Шундай қилиб, Орол денгизи балиқчилик ва транспорт аҳамиятини йўқотди, соҳил зонасининг наботот ва ҳайвонотига ўнгарилмас зиён етказилди.

Регион иқлимида сезиларли ўзгаришлар юз берди. Қуриб қолган денгиз тубида ҳосил бўлган туз ва қум чўли яқин атрофдаги районларнинг деҳқончилиги ва чорвачилигига жуда катта зарар етказмоқда. Иш жойлари йўқолмоқда, балиқчиларнинг посёлкалари ҳувиллаб қолмоқда, аҳоли туғилиб ўсган жойларидан кўчиб кетишга мажбур бўлмоқда.

Буларнинг ҳаммаси Орол ва Орол бўйи экологик фалокат юз берган районлар, деб ҳисоблашга тўла асос беради, дейишди кенгаш қатнашчилари. Вужудга келган вазиятга экология мезонлари билангина баҳо бериш камлик қилади — у социал-иқтисодий, сиёсий ва ниҳоят, маънавий муаммоларни ҳам ўз ичига олади!

Сўзга чиққанлар ҳукуматнинг Орол бўйидаги экологик, социал-иқтисодий ва санитария вазиятини тубдан яхшилашни кўзловчи бир қанча муҳим қарорлар қабул қилинганлигини айтдилар. Ҳозир регионидаги вазиятни ҳар томонлама соғломлаштиришга доир биринчи навбатдаги чора-тадбирлар комплексини ишлаб чиқиш борасидаги катта собитқадам ишлар олиб борилмоқда. Бу чора-тадбирлар қуриб бораётган денгизни қутқариб қолишга, унинг бугунги ҳолати ва эртанги қисматига ниҳоятда ижобий таъсир кўрсатиши шубҳасиздир.

Аммо Оролни қутқариш турли даражалардаги раҳбар идораларгагина боғлиқ бўлиб қолмайди, деб таъкидлашди учрашув қатнашчилари. Муҳокама чоғида сувни тежаб-тергаб, самарали ишлатиш борасида орттирилган тажриба ва имкониятларга, сувни тежайдиган технологияларни жорий этишга, экинга бериладиган сувнинг нест-нобуд бўлишига қарши жамоатчиликнинг таъсир чораларини кучайтиришга биринчи навбатда эътибор берилди. Бултурги йил мисоли келтирилди: қарийб уч йиллик танаффусдан сўнг тежалган ўн куб километр Амударё суви яна денгизга оқа бошлади, чунончи, бунинг учун бирор тийин сарфлангани йўқ.

Орол денгизи — ҳаммамизнинг мулкимиз, бутун совет халқининг умумдавлат ифтихоридир. Шундай экан, бу ноёб табиат дурдонасини келгуси авлодлар учун сақлаб қолиш тўғрисида ҳам ҳамма қайғурмоғи лозим.

Ўзбекистон Ёзувчилар союзи ҳузуридаги Оролни қутқариш жамоатчилик комитети уюштирган учрашув қатнашчилари Орол бўйида бўладилар, Орол денгизи соҳилидаги шаҳарлар ва посёлкаларни бориб кўрадилар. Автоном республика саноат корхоналарининг, дала ва фермаларнинг меҳнаткашлари билан, жамоатчилик вакиллари билан учрашадилар.

(ЎзТАГ).

● ДУНЁ ВОҚЕАЛАРИ ● ДУНЁ ВОҚЕАЛАРИ ● ДУНЁ ВОҚЕАЛАРИ ●

КОНФЕРЕНЦИЯГА ТАЙЁРГАРЛИК

БУДАПЕШТ. Венгрия Социалистик Ишчи партияси Марказий Комитетининг Пленуми иш бошлади. МТИ агентлигининг хабар беришича, Пленум катнашчилари Венгрия Социалистик ишчи партиясининг Умумвенгрия конференциясига тайёргарлик билан боғлиқ вазифаларни муҳокама қилишади. Конференциянинг кун тартиби, унинг резолюцияси лойиҳаси юзасидан таклифлар, хўжалик бирлашмалари тўғрисидаги қонунга оид директивалар, шунингдек ташкилий масалалар кўриб чиқилади.

ХАБАРЛАР ОҚИМИДАН

● **БРАЗИЛИА.** Бразилия Соғлиқни сақлаш министрлигининг вакили Сержиу ди Паула Рамус 30 миллионга яқин бразилиялик ичкиликка муккасидан кетганлигини маълум қилди. Ёшлар ўртасидаги ичкиликбозлик айниқса ташвишга солади, деди у. Бразилиядаги барча йўл-транспорт ҳодисаларининг 52 проценти ҳайдовчининг мастлигида рўй бериши аниқланган.

● **ХАРАРЕ.** Ғарбий Африка мамлакатларини чигирткa босганидан сўнг қитъа жанубида ҳам ана шу мечкай ҳашаротларнинг дастлабки галалари пайдо бўлиб қолди. Ботсванадан олинган ташвишли хабарларга кўра, бир қанча районларда бу экин зараркунандалари кўплаб йиғилиб қолмоқда. Ҳозирча улар ўсиб, катталашмоқда, узоқ уча олмайди. Лекин шошилинч чоралар кўрилмаса, бир неча кундан кейин чигиртка галалари учиб, кўча бошлайди ва ўшанда уларни қириб йўқотиш мумкин бўлмай қолади. Шу муносабат билан Ботсвана қўшни давлатлар ҳамда халқаро ташкилотларга мурожаат этиб, ҳашаротларни қириб ташлаш учун химиявий доривор ва техника билан шошилинч ёрдам беришларини сўраган.

(ТАСС).

СССР РАҚАМЛАРДА

СССР Давлат статистика комитети тайёрлаган «СССР 1987 йилда — рақамлар тили билан» деган қисқача статистик тўпламни «Молия ва статистика» нашриёти босмадан чиқарди. Китобда СССРни 1987 йилда иқтисодий ва социал ривожлантириш тўғрисидаги маълумотлар, шунингдек 1940, 1980, 1985, 1986 ва бошқа йиллар кўрсаткичлари билан таққослашга оид рақамлар бор.

Тўпламда бошқа социалистик мамлакатларнинг иқтисодий ва маданий ривожланишига тааллуқли баъзи маълумоътлар ҳам келтирилган. Бир қанча кўрсаткичлар капиталистик давлатлар билан қиёсланган.

КИТОБ ЖАВОНИНГИЗГА

«Ўқитувчи» нашриёти қуйидаги китобларни ўзбек тилида чоп этди.

И. Рамазонов. К. Маркс ва Ф. Энгельснинг «Коммунистик партия Манифести» асарини ўрганиш. 36 бет. Баҳоси 5 тийин.

Манифест ҳақидаги билимларни янада чуқурлаштиришда мазкур қўлланмада тавсия этилган рефератлар тематикаси асосида мустақил ишлаш ҳам муҳим аҳамиятга эгадир. У ёки бу проблема бўйича ёзиладиган рефератларда Манифест ҳақида янада кенгроқ тушунчага эга бўлиш мумкин.

Э. Султонов. В. И. Лениннинг «Коммунизмда болаларча «сўллик» касали» асарини ўрганиш. 32 бет. Баҳоси 5 тийин.

КПСС тарихини ўрганишда В. И. Лениннинг асарлари алоҳида ўрин эгаллайди. Олий ўқув юртларининг студентлари буюк доҳиймиз асарларини ўрганиш ва ўзлаштиришда методик ёрдамга муҳтождирлар. Бу қўлланма студентларга В. И. Лениннинг «Коммунизмда болаларча «сўллик» касали» асарини ўрганишда ёрдам беради.

Авторлар коллективи. Турмушда тежамкорлик сирлари. 192 бет. Баҳоси 1 сўм 10 тийин.

Бу китоб шахсий хўжаликни олиб боришнинг ҳамма жиҳатини қамраб олган дарслиги, уй-рўзғор ва турмуш тажрибаси барча саволларига жавоб топиладиган мажмуаси эмас. У биз умумий совет уйининг бир зарраси бўлган ўз уйимизда чинакам хўжайинлар бўлишни истайдиган бўлсак, ҳаммамиз билишимиз лозим бўлган энг муҳим, зарур, кенг тарқалган мароқли нарсаларни ўз ичига олган.

Авторлар коллективи. ЭҲМ нималарга қодир? 136 бет. Баҳоси 30 тийин.

Китобда ҳисоблаш машинасини яратиш тарихи билан бирга унинг асосий элементлари, ЭҲМ билан инсоннинг мулоқотда бўлиш тили, билимларни тасвирлаш усуллари ҳақида ҳам ҳикоя қилинади.

К. Нешков, А. Чесноков. 2-синф учун математикадан дидактик материаллар. 112 бет. Баҳоси 15 тийин.

Мустақил ва контрол ишларга доир тўртта вариантда берилган. Аввал биринчи вариантнинг барча машқлари, кейин — иккинчи, учинчи ва тўртинчи вариант машқлари берилган. Бу ўқитувчига китобни тўрт қисмга бўлиш ва бу қисмларни ўқувчиларга маълум тартибда тақсимлаш имконини беради.

• *Ёзувчи мулоҳазалари*

ТЕАТР

Туроб ТЎЛА

ОНА-ВАТАН ТУЙҒУСИ

Шоир ва драматург Эркин Воҳидовнинг «Истамбул фожиаси» пьесаси жиддий савияда ёзилган ва саҳналаштирилган. Ҳамза номидаги Академик театримиз кўпдан бери бундай асар қўймаган эди. Драма ҳис-туйғуларга тўла, жўшқин, ҳаяжонли, томошабинни ҳаётимиз силсилаларига бефарқ қарай олмайдиган даражада тутадиган асар!

«Истамбул фожиаси» постановкасида ёзувчининг, драматургнинг санъати бор. Ҳамза театрининг гапи, тафаккури, фалсафаси бор. Йигирма миллион қурбон ҳисобига келган ғалаба кечинмаларида юз берган чекинишлар асар қаҳрамонларидан бири Искандарни етаклаб юради. У ўз укасининг муҳаббатини тортиб олган, укаси эса, бунинг аламига фронтга кетган, бостириб келаётган танк остига ўзини ташлаган, лекин омон қолган, асир тушган, ўлим лагерларидан қочган, бегона юртларда қирқ йил дарбадар юрган.

«Истамбул фожиаси» мана шу машъум даврни, унинг Искандар сингари қурбонлари ҳаётини аччиқ алам билан ҳаққоний, рўйи-рост ифода этади.

Муаллиф бу мураккаб, чигал мавзунинг драматик тўқималарини санъаткорона тўқийди. Ўзи танлаган воқеани композицион тугунини драматургия санъатимиз анъаналари асосида оҳиста, ним пардаларда жонлантириб, ривожлантириб боради, шакллантиради. Хотини Саодат атаган бу кўргуликнинг фарёди нуқтасига муҳаббат дардлари, чигаллари, алам-андуҳлари орқали етиб боради. Томошабинга ниҳоятда таниш ва эш бўлган бу аламларни, бу ҳаётий силсилаларни бандма-банд ечади, ҳаяжонга солади. Томошабин Ватан, халқ, замон, тузум дардларини тортаётган асар иштирокчилари билан бирга изтироб чекади. Улуғ Ватан уруши, ғалаба кунларининг нақадар қимматга тушганини эслайдилар, фахр қиладилар, алам чекадилар.

Бу асар бугунги кунимизнинг, қайта қураётган тузумимизнинг, ошкоралик билан ҳамма нарсани ҳалол, самимий куйлаётган кунимизнинг жиддий меваси.

Драматургия санъати бу — кўриб, тасаввур этиб, бошдан кечириб, ҳаяжонда ўтирадиган театр санъати. Унинг қудратини идрок этишимизда театр санъаткорлари ёрдамга келадилар. Муаллифнинг ҳаяжонини, дарди-аламини, фикр-хулосаларини бўлишадилар.

Жалол иллатли йилларнинг нуқси билан қоришган образ. У давр сохтакорликлари билан оғриган, аммо Ватанига, юртига, халқига, тузумига меҳнати қам сингмаган, тенгдошлари ҳамкасаблари сингари ота-боболаридан мерос туғилган ерини қаттиқ севган, яхши билган, касби-рўзининг анъаналарини сидқидил давом эттираётган деҳқон. У яшаётган ва яшаган давр касалланган давр бўлганидан унинг, ҳали айтганимиз таъсири, эпидемияси унга ҳам юққан, халқни алдаганлар билан алданган, шуҳратпарастликка учраган. Бу образ уни талқин этаётган СССР халқ артисти Зикир Муҳаммаджонов учун ҳам, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист Толиб Каримов учун ҳам янги образ.

Жангда қаҳрамонона ҳалок бўлган Искандарни Жалол ўзга юртларда тирик кўради, аввалига ҳайратланмайди, чунки ишонмайди, у ахир, ўлган-ку деб ўйлайди. Ниҳоят, Искандар ўзини танитганидан кейин ҳаяжонга тушади довдираб қолади. Энди нима бўлади? Аҳволи не кечади? Ҳаётига даҳшатли ёлғон кириб қолди-ку... Виждони уйғонади. Ҳа, виждони бор экан ҳали, ўлмаган экан... Бўлмасам бу даҳшатли учрашувни шу ернинг ўзига кўмиб кетса бўларди. Мана шу ерда актёр санъати нималарга қодир эканлигини кўрсатади. Зикир Муҳаммаджонов Жалолнинг бу ниҳоятда мушкул ва чигал ҳолатини синчиклаб таҳлил қилади. Жалол ҳалол киши бу ўпқондан қандай қилиб чиқиб кетишини ўйлаб, ўзини-ўзи қурбон қилади, ўтган бутун ёлғон умрини елга совуради, ҳамма «шон-шуҳрати»дан, топган ҳурмат-иззатидан воз кечади. Бу ҳолатни актёр катта санъат билан, катта билим, ҳиссиёт билан, мамлакатда рўй бераётган ошкоралик изтироблари билан сингдириб очади, назаримизда, томошабин бу санъаткорнинг таҳлилини мамнуният билан кузатади.

«Тақдир шамоли ватанидан йироқларга учириб олиб кетган хазон япроғи бўлмиш Искандар» ҳолатини Ўзбекистон ССР халқ артисти Ёқуб Аҳмедов тиниқ ва теран таҳлил қилади. Унинг ижросида Искандар тақдирига ҳам ачинасан, ҳам куйинасан, ҳам нафратланасан. Актёр бу одамнинг тақдирини эмас, тутган йўлини, ҳатти-ҳаракатларини қоралайди. Ҳалол, меҳнаткаш оилада катта бўлган инсон қандай қилиб бундай ирodasиз, бечораҳол бўлиб қолганини, унинг асирликдаги қабиҳ кунларини енголмаганини, жасоратсизликларини айблайди. Актёр қаҳрамонининг тушкунликдаги ҳолатларини, асирликдан қочгандан кейинги хатти-ҳаракатларини, унинг ватанига қайтишга журъат қилмаганини, қўрқоқлиги ватанига муҳаббатидан устун бўлиб қолганини жуда ишонарли талқин этади. Ё. Аҳмедов қаҳрамонининг ҳаётга, инсонликка муносабатидаги муҳокамаларига, ўзининг қисматига бўлган қарашларига қулоқ солсангиз «унинг чиндан кўра эзгу ёлғон»ни маъқул кўрганини англайсиз. Санъаткор унинг бу сўқмоқларини кузатар экан, лагердан аксинча бадавлат хонадонга кириб сармоядорликни кусаганига эътибор қилади. Ким бу фожиасини ёлғиз муҳаббат фожиасида кўриб, акасининг ёқасидан тутган, унга «у дунёю бу дунё қўлим ёқангда» деган ким, қанақа одам? Ёқуб Аҳмедов Искандар образини таҳлил қилар экан, ҳақиқий санъаткор — ҳам муаллифга айланади. Зотан, саҳна санъатининг эгалари шундай бўладилар. Бўлмасам Искандар уруш майдонида қаҳрамон бўлган, ўзини танк остига ташлаган. Бироқ ёвузлар қўлига тушгач бошқача одамга айланиб қолган. Демак, Искандар иккита. Артист уни худди шундай тушунади ва шундай ўйнайди. Албатта, Ватандан йироқда, бўрилар орасида қолган одам нима қила олади? Лекин бу унинг қандай одам эканлигига ҳам боғлиқ. У аросатда. «Лекин афсус, ажал деган ит экан асли, қочсанг қувар экан, қувсанг қочавераркан» деган одам бошқа одам, Ватанига ўғринча ном билан келиб, уйқуда ётган муштипар онаси дийдорига ўғринча боққан, уни уйғотишга ботинолмаган, «ўз қабри тепасида тура олган» одам бошқа одам. Бу фалокатларнинг барчасини инсон бошига уруш келтирди, «Искандарни уруш қилди тирик хароба, айби тирик қолганмас, тирик ўлгани!».

Бу ФАЛСАФИЙ, ҳаётий, инсоний муҳокамаларга бой драмани асосан уч санъаткор олиб боради. Учинчи киши Жалолнинг турмуш ўртоғи, Искандарнинг суюклиси Саодат. У бахти-саодатидан мамнун аёл. Шу сабаб тўсатдан бошига тушган фалокатдан гангиб қолади, эрининг мисқоллаб топган обрўсининг ботмонлаб кетаётганига, ёшлигидаги биринчи муҳаббати ўзининг бошига фалокат бўлиб ёғилганига чидолмайди. Искандарнинг фожиасидан хонадонига келган «Саодат»нинг бир зумда йўқолиб қолгани олдида довдираб қолади, шундай осойишта оила қирқ йилдан кейин ҳам уруш зарбасига учрайди, ноҳалол қўйилган ёлғон қадам пок бир хонадонга нопоклик олиб киради... Ака-ука ораларидаги фалокатни кўргиси, унга ишонгиси келмайди, бахтини тортқилаб олиб кетаётган бу фалокатни истамайди. Жалолни Искандарнинг тирик эканлигини тан олмасликка ундайди. Жалол эса, «Мен бу ерда ўлиб кетган укам биланмас, ўлиб кетган виждон билан учрашиб қолдим... Халқ бошини ҳақ кўтарар, ёлғон эгади...» дейди. Бу муҳокамаларда Саодат — Икрома Болтаева санъат кашф этади, охири эрининг муҳокамаларини тан олади. Ватанига қайтар экан хайрлаша туриб Искандарга «энди қолган умримизни ёлғон биланмас, ҳалол ва пок яшайлик» дейди.

Китобни ҳар ким ҳар хил ўқийди ва ҳар хил англайди. Санъаткор ҳам. Шундан ҳар бир санъаткор ўзи талқинга олган асарини ўзича англайди ва ўзича талқин этади. Бу учала образни Толиб Каримов ҳам, Рихси Иброҳимова ҳам, Саидкомил Умаров ҳам талқин этишган. Уларнинг меҳнатлари ҳақида ҳам самимий мулоҳазалар айтиш мумкин. Масалан, Рихсихон Саодат образининг қарама-қарши муҳокамаларини, ҳаяжони ва талваса саҳналарини ниҳоятда ҳаётий таҳлил қилган.

Асарни тўғри танлаш, тўғри ўқиш ва тўғри англаш, авторнинг мақсадини тўғри тушуниш пьесани саҳналаштириши лозим бўлган режиссёрдан катта масъулият талаб қилади, авторнинг мисралар орасида яширган муаммоларни оча билиш, ўзи тасаввур этган тафаккурлари билан бойита билиш осон эмас. Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган санъат арбоби Носир Отабоев буни тўғри ва яхши англаган.

Постановканинг боғлами бўш саҳналари ҳам йўқ эмас. Безагини бундан ҳам яхши қилса бўларди. Босфор вазияти, муҳити яхши ишланмаган, табииймас. Қаердаки умум, кўпчилик ўша ерда сохталик сезади. Асар қаҳрамонлари пайдо қилган ҳаяжон, ҳолат бирдан совиб кетади, ҳақиқий санъат ўчиб қолади, ҳатто жуда илиқ бўлиши керак бўлган «майхона» саҳнаси ҳам шундай.

Тағин бир муҳим масала: тил ва талаффуз масаласи. Театр тили, театр актёрлари талаффузи соф ва аниқ бўлгани дуруст. Бу — машҳур санъаткорлар Уйғур, Ятим Бобожонов, Жавод Обидов, Тошхўжа Хўжаевлардан меърос. Бу муборак кишилар солган йўлни пок тутган яхши, Аброр Ҳидоятов тилини, Шукур Бурҳонов, Обид Жалилов, Маъсума Қориева, Мария Кузнецова тили — талаффузларини бир анъана сингари давом эттириш лозимдир. «Истамбул фожиаси» соф ўзбек тилида ёзилган асар. Бу мўътабар тил ва талаффузни бузмаган яхши. Хусусан, сўлим, дилбар шеърий мисраларни синдирмай, оҳангларини бузмай, талаффуз қилинса санъат тағин ҳам ёрқинлашади, кишининг ғашини келтирмайди. Шекспир, Уйғун, Шайхзода ўз асарларини бекорга шеърда ёзмаганлар. Шундай воқеалар бўладики, прозага ётмайди, фақат шеърда, театр санъати шеърида (ҳа, театрнинг ҳам ўз шеъри бор) маромига етади. «Истамбул фожиаси» постановкасида бунга кам эътибор берилган. Натижада унинг бадиийятига ҳалал етган, ҳаяжонли саҳналар меъёрига етмай қолган.

Бенуқсон боли пар, дейдилар. «Истамбул фожиаси» театрнинг узоқ умрли спектакли бўлиб қолади. У киномас, камчиликларини йўл-йўлакай тузатса бўлади.

СУРАТДА: «Истамбул фожиаси» спектаклидан бир кўриниш. Искандар ролида Ўзбекистон ССР халқ артисти Ёқуб Аҳмедов, Жалол — СССР халқ артисти Зикир Муҳаммаджонов. К. Ромеев фотоси.

● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ ●

ВЕЛОПОЙГА: ЗАФАРЛИ ОДИМ

Европа шаҳарлари бўйлаб бошланган анъанавий халқаро Тинчлик велопойгаси мухлисларда катта қизиқиш уйғотмоқда. Велосипедчилар мусобақа бошидаёқ пешқадамлар сафидан жой олишга ҳаракат қилишмоқда. Кўп кунлик пойганинг биринчи босқичи тошкентлик Жамолиддин Абдужабборовга омад келтирди. У Братислава — Левица шаҳарлари оралиғидаги 137 километрли йўлни пешқадам сифатида босиб ўтди. Маррагача 2 соат 57 минут 55 секунд вақт сарфлади. ГДР командаси вакили Олаф Людвиг билан ЧССР коллективидан Йозеф Регец иккинчи ҳамда учинчи ўринларни эгаллашди.

ФУТБОЛ: НАВБАТ ФИНАЛГА

СССР Олимпиада терма командаси сўнгги саралаш учрашувини ўтказди. Европа «Д» группасига кирувчи коллективлар қатори саралаш учрашувларини муваффақиятли ўтказган совет футболчилари Олимпиада ўйинларининг финал турнирида қатнашадиган бўлишди. Футболчиларимиз охирги ўйинни Москвада Швейцария командаси билан ўтказишди. Бу ўйинда ҳисоб очилмади. Терма командамиз биринчи учрашувни Норвегия футболчилари билан ўтказишганда ҳам шундай ҳисоб қайд қилинган эди. Шундай қилиб футболчиларимиз олти ғалаба, икки дуранг билан 14 та очко тўплаган ҳолда финалга чиқдилар.

КУРАШ: ҚЎШ ЙЎЛЛАНМА

Днепропетровск шаҳрида ўсмирлар ўртасида ўтказилган Бутуниттифоқ турнирида республикамиз эркин курашчилари муваффақиятли беллашдилар. Жумладан, наманганлик А. Багаев учрашувларни мағлубиятсиз ўтказиб, ғолиблик супасига кўтарилди. Тошкентлик Р. Атауллин етти учрашувдан олтитасида зафар қучди. Ҳар иккала спортчимиз ғолиб сифатида ўсмирлар ўртасида ўтказиладиган Европа ва жаҳон биринчиликларида қатнашиш ҳуқуқини қўлга киритишди.

• *Ташвишли сигнал*

ЛАГЕРЬ ПИОНЕРЛАРНИ ҚАБУЛ ҚИЛАДИМИ?

Ёзги каникулларнинг яқинлашиши қурувчиларни пионер лагерларини шошилинч тарзда тайёрлашга мажбур қилмоқда. Чапаев номли, Ленин номли, Калинин номли, Карл Маркс номли ва «Комсомол» каби бешта хўжаликнинг ҳамкорликдаги куч-ғайратлари туфайли Амударёнинг Урганч районидаги хушманзара қирғоғида «Спутник» колхозлараро пионер лагери корпуслари қад кўтарди. Саккиз гектар майдонда бешта уч қаватли корпус, катта мевазор, спорт шаҳарчаси жойлашди. Бу ерда бир сменада бир йўла 320 бола дам олиши мумкин.

Бу йирик болалар дам олиш базаси қурилишининг боришини район партия, совет ва комсомол органлари вакилларидан иборат махсус штаб назорат қилди. Ишларни жадаллаштириш учун қурилишда социалистик мусобақа уюштирилди. Унда ғолиб чиққан энг яхши қурувчилар навбатдан ташқари енгил автомашина сотиб олиш ҳуқуқини қўлга киритдилар. Колхозчилар пионер лагерининг топширилишини иложи борича яқинлаштиришга ҳаракат қилишди.

Лекин лагерь бу йил ёзда болаларни қабул қилмай қолиши ҳам мумкин. Чунки, бу ерга ҳануз газ, электр токи келтирилмаган. Бу ерда ҳали водопровод йўқ, қозонхона ишга тайёр эмас, ошхона асбоб-ускуналари, холодильниклар, энг зарур бошқа нарсалар йўқ. Ҳолбуки, ҳар уч сменага путёвкалар босмадан чиқарилган, пионерлар янги лагерда яхши дам олишга умид қилмоқдалар.

Наҳотки, қишлоқ мактаб ўқувчиларининг ниятлари пучга чиқса? Агар область агросаноат комитетининг колхозлардаги қурилиш ишлари кенгаши чаққон ҳаракат қилмаса, худди шундай бўлиши турган гап. Каникул бошланишига вақт қанчалик оз қолаётган бўлса, болаларнинг умиди ҳам шунчалик камаймоқда. Наҳотки, ёз келиши билан пионерлар ўтган йиллардагидек, уйларида ўз ҳолларига ташлаб қўйилса?

Ю. ИБРОҲИМОВ, ЎзТАГ мухбири.

Редактор Л. ҚАЮМОВ.

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

Ўзбекистон ССР Маданият министрлиги
Тошкент давлат маданият институти
1988-1989 ўқув йили учун қуйидаги ихтисосликлар бўйича
СИРТҚИ БЎЛИМГА

СТУДЕНТЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

КУТУБХОНАШУНОСЛИК ФАКУЛЬТЕТИДА — оммавий ва илмий кутубхоналарнинг кутубхоначи-библиографи; болалар ва мактаб кутубхоналарининг кутубхоначи-библиографи.

МАДАНИЙ-ОҚАРТУВ ФАКУЛЬТЕТИДА — халқ чолғу асбоблари ҳаваскорлик оркестри раҳбари, хор коллективи раҳбари, клуб иши методист-ташкилотчиси, оммавий байрамларнинг режиссёр-ташкилотчиси, пуфлаб чалинадиган асбоблар ҳаваскорлик оркестри раҳбари, хор коллективи раҳбари, клуб иши методист-ташкилотчиси, оммавий байрамларнинг режиссёр-ташкилотчиси, пуфлаб чалинадиган асбоблар ҳаваскорлик оркестри раҳбари (рус группаси), ҳаваскор театр коллективи раҳбари, ҳаваскорлик халқ музикаси ансамбли раҳбари (ўзбек группаси) тайёрланади.

ОЛИЙ ЎҚУВ ЮРТИГА КИРУВЧИЛАР ҚУЙИДАГИ ФАНЛАРДАН ИМТИҲОН ТОПШИРАДИЛАР:

кутубхонашунослик факультетига — она тили ва адабиёт (иншо), СССР тарихи (оғзаки), она тили ва адабиёт (оғзаки).

Маданий-оқартув ишлари факультетига — танланган мутахассислиги (соҳаси) бўйича, она тили ва адабиёт (иншо), СССР тарихи (оғзаки).

Клуб иши методист-ташкилотчиси мутахассислигига кирувчилар қабул комиссиясига томоша қилинадиган клуб тадбирларининг ёзма рецензияси ёки оммавий байрам сценарийсини тақдим этиши лозим. Имтиҳон пайтида қўшиқ ёки рақс ижро этиш, бирор чолғу асбобини чалиш, ўйин ташкил этиш, суҳбат ўтказиш, афиша ёки таклиф билети эскизини тайёрлаш, байрам концерти программасини тузиш қобилиятини намоён этиш лозим.

Ҳаваскорлик театри коллективи раҳбари мутахассислигига кирувчилар ҳаваскорлик театрида қатнашиш тажрибасига, драматургия, театр, рассомлик ва музика соҳасида муайян билим ва ижодий қобилиятга эга бўлмоғи керак. Қабул комиссиясига драматик асарнинг режиссёрлик таҳлилини ёзма тақдим этиш, имтиҳон пайтида шеър, бадиий прозадан парча, масал ўқиб бериш, этюд ижро этиш зарур.

Ҳаваскорлик хори коллективи раҳбари зарур фазилатларга ва тегишли тайёргарликка эга бўлиши лозим. Улардан қуйидаги бўлимлардан иборат имтиҳон олинади: программани ижро этиш (дирижёрлик қилиш ва қўшиқ айтиш), сольфеджио (оғзаки), фортепиано (икки-уч асарни ижро этиш).

Ҳаваскорлик халқ чолғу асбоблари оркестри раҳбари, пуфлаб чалинадиган асбоблар ҳаваскорлик оркестри раҳбари, ҳаваскорлик халқ музикаси ансамбли раҳбари тегишли қобилиятларга эга бўлишлари лозим. Бу мутахассисликлар бўйича кирувчиларга имтиҳон қуйидаги бўлимлардан иборат бўлади: программани ижро этиш (дирижёрлик қилиш ва бирор чолғу асбобини чалиш), сольфеджио (оғзаки), фортепиано.

ИНСТИТУТГА КИРИШ ТЎҒРИСИДАГИ АРИЗАЛАР 31 МАЙГАЧА ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИ.

Кириш имтиҳонлари 1 июндан 20 июнгача ўтказилади.

Ҳужжатлар фақат танланган ихтисос бўйича ишлаётган ва бу меҳнат дафтарчасида қайд этилган шахслардангина қабул қилинади.

Ректор номига ёзилган аризага қуйидаги ҳужжатлар қўшиб тақдим этилади: ўрта маълумот тўғрисида ҳужжат (асли), сўнгги иш жойидан олий ўқув юртига кириш учун характеристика-йўлланма, медицина справкаси (086/У форма), 6 дона фотосурат (3х4 см.), меҳнат ёки колхоз дафтарчасининг нусхаси.

Ўқишга кирувчилар паспорт, ҳарбий билет ёки ҳарбий рўйхатдан ўтганлиги тўғрисидаги гувоҳномани шахсан кўрсатадилар.

Мурожаат учун адрес: 700164, Височовольтний массиви 3-сектор; 127-«А» уй. Телефонлар: 62-03-23, 62-03-24, 62-38-33.

Тошкент давлат консерваторияси қошидаги
В. А. УСПЕНСКИЙ НОМЛИ РЕСПУБЛИКА ЎРТА МАХСУС МУЗИКА МАКТАБ-ИНТЕРНАТИ
1988—1989 ўқув йили учун қуйидаги ихтисослар бўйича
БИРИНЧИ СИНФГА

ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

ФОРТЕПИАНО, СКРИПКА, АЛЬТ, ВИОЛОНЧЕЛЬ, ПУФЛАБ ЧАЛИНАДИГАН АСБОБЛАР.

Биринчи синфга аъло даражали музика қобилиятига эга, умумий ўсиши яхши ва соғлом бўлган 7 ёшли болалар қабул қилинади.

ҲУЖЖАТЛАР 24 МАЙГАЧА ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИ.

Кириш имтиҳонлари — 25, 26 май кунлари ўтказилади.

Биринчи синфга ўқишга кирувчилар интернатда 25 майдан 20 июнгача бўладилар.

Имтиҳонларни топшириш даврида фақат бошқа шаҳардан келган болалар ётоқхона билан таъминланадилар.

Мактаб-интернат директори номига ёзилган аризага қуйидаги ҳужжатлар қўшиб топширилади: туғилганлиги тўғрисидаги гувоҳнома (асл нусхаси ва копияси), турар жойидан справка (оила аъзоларининг ҳаммаси кўрсатилиши керак), оила аъзоларининг иш жойидан справка(иш ҳақи 1987 йил ҳисобида ёзиб кўрсатилиши лозим), 26 ва 63-формадаги медицина картаси, психоневрологдан справка, бошқа шаҳардан келган болалар учун санэпидстанциясидан справка (справка муддати 3 кун), 3х4 см. ҳажмдаги 2 дона фотосурат.

Мурожаат учун адрес: Тошкент шаҳри, К. Маркс кўчаси, 71-уй. Телефонлар: 33-15-87, 33-74-42.

СССР Давлат агросаноат комитети
ТОШКЕНТ ИРРИГАЦИЯ ВА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ МЕХАНИЗАЦИЯЛАШ ИНЖЕНЕРЛАРИ ИНСТИТУТИ
сиртдан 6-курсда ўқиётган студентларга
ЛАБОРАТОРИЯ-ИМТИҲОН СЕССИЯСИ ЎТКАЗИЛАДИГАН МУДДАТЛАРНИ
МАЪЛУМ ҚИЛАДИ

— Гидромелиорация, ер қурилиши, сув хўжалиги экономикаси ва уни ташкил этиш, қишлоқ хўжалигини электрлаштириш ва автоматлаштириш факультетларида — **23 майдан 21 июнгача;**

— қишлоқ хўжалик машиналари ремонтини ташкил этиш ва унинг технологияси ҳамда гидромелиорация ишларини механизациялаш факультетларида — **1 июндан 30 июнгача;**

— қишлоқ хўжалигини механизациялаш ва қишлоқ хўжалиги факультетларида — **6 июндан 5 июлгача.**

«Ўзбектелефильм» студияси коллективи овоз техникаси цехининг бошлиғи Ғ. Аъзамқуловга онаси

Ижобат **АБДУЛЛАЕВАнинг**

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Орган ЦК Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР

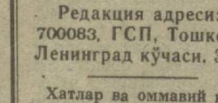

Редакция адреси: 700083, ГСП, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

Хатлар ва оммавий ишлар бўлими телефонлари — 33-21-43, 32-53-16, 32-53-20, 32-53-21, 33-11-49, 32-54-06.

• *Тингланг, томоша қилинг*

12 МАЙ, ПАЙШАНБА

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

МТ-I. 7.00 — «120 минут». 9.05 — Салом, музика! 9.50 — Мўъжизасиз-мўъжизалар. 11.00 Янгиликлар. 11.10 — Фидойи шахслар. 16.00 — Янгиликлар. 16.15 — Қайта қуриш прожектори. 16.25 — «Роталя» халқ рақс ансамбли ижро этади. 16.40 — Мультфильм. 16.50 — Ҳужжатли фильм. 17.30 — ...16 ёшгача ва ундан катталар. 18.15 — Музикали хазина. 19.10 — Дунё воқеалари. 19.30 — Фильм-концерт. 20.00 — Поэзия. 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — Фильм-концерт. 22.45 — Хоккей. 1-ўрин учун. Танаффусда — Дунё воқеалари.

МТ-II. 9.00 — Гимнастика. 9.15 — Илмий-оммабоп фильм. 9.35 — А. Т. Твардовский. «Василий Теркин». 10.05 — Испан тили. 11.05 — СПТУ ўқувчиларига. 11.35 — Физика. 12.05 — Испан тили. 13.05 — «Аэропортдаги воқеа». Бадиий фильм. 2-серия. 14.20 — Ҳужжатли фильмлар. 15.15 — Янгиликлар. 15.25 — «Саркаш дарё». Бадиий фильм, 3-серия. 18.35 — Янгиликлар. 18.45 — Кино ва томошабин. 20.15 — Ёшлик куйлайди ва рақсга тушади. 20.30 — Хайрли тун, кичкинтойлар! 20.45 — Ритмик гимнастика. 21.15 — «Геликон» духовой оркестри чалади. 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — «Аэропортдаги воқеа». Бадиий фильм, 2-серия. 23.30 — Янгиликлар. 23.40 — Ҳужжатли фильмлар.

ЎзТВ-I. 17.30 — ЎзССР тарихи. 18.00 — Янгиликлар. 18.15 — Болалар учун фильм. 18.25 — Ангреннинг машаққатли кўмири. 19.10 — Ёшлик. 20.00 — Ахборот. 20.15 — Кинолавҳа. 20.20 — Долзарб вазифа. 20.30 — Ахборот. 20.50 — М. Қориёқубов номли Ўзбекистон Давлат филармонияси уйғур ансамблининг концерти. 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — Актёрлар ва роллар.

ЎзТВ-II. 19.30 — Китоб — бизнинг дўстимиз. 20.50 — Телефильм. 21.00 — Техникага янгича муносабат. **Фрунзе.** 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — Тиканли экран.

РАДИО

Биринчи программа. 8.30 — Кўнгил таронаси. 9.30 — ЎзССР халқ артисти К. Раҳимов куйлайди. 9.45 — Советлар ва кооперация. 12.10 — Ишчинома. 12.30 — «Музқаймоқ» ҳикоя. 13.00 — Малши. 13.30 — «Браво» ансамбли ижро этади. 14.00 — Қишлоқ хўжалик ходимлари учун эшиттириш. 15.30 — Сеҳрли оҳанглар оламида. 16.00 — Беш йилликнинг меҳнат суръатлари. 16.30 — Лирик концерт. 18.15 — Ўзбекистоннинг чет эллик меҳмонлари сўзлайдилар. 18.30 — Гуллар табассуми. 19.20 — Юность Узбекистана. 19.50 — Халқаро кундалик. 21.00 — Элга хизмат — олий ҳиммат. 21.20 — Чорвадорлар учун концерт. 22.45 — Шу куннинг қўшиқлари. 23.00 — Оқшом тўлқинларида.